

Tartu Riiklik Ülikool
NSV Liidu Ajaloo Kateeder

Purre J. A.

Tehnilise ja tööstusliku
kutsehariduse olukorrast
kodanlikus Eestis
1934. a. - 1940. a.

Diplomitöö

Juhendaja: E. Põtnik

TRÜ NSV L ajal. kat.
nr. 1674.

Tallinn 1962

Tartu Ülikooli Kirjanduskeskus
ARHIIVKOOGU

Eessõna

Kodanliku korra tingimustes vaadati kutsekoolidele kui alamatele ja teisejärgulistele üldhariduslike koolide kõrval. Sellises suhtumises kajastus kodanluse üleolev ja põlastav suhtumine füüsilisse tööse ja tööinimestesse. Taoline mentaliteet polnud oma ne üsnes kodanlusele, vaid kajastus mingil määral ka ühiskondlikus mentaliteedis.

Tootlike jõudude areng suurendas nõudeid kvalifitseeritud tööjõu järele ja see oli kutsekoolide asutamise peamiseks stimulus. Tootmissuhete olemus määras ette ära nendes õppijate klassikuuluruse — oma enamuses olid need töörahva lapsed, osalt ka väikekodanlikest ringkondadest. Kodanluse silmis oli kutsehariduse võimaldamisel lihtrahvale üks oluline paremus — kodanluse

poolt eksploateeritavate ja muulekate kvalifitseeritud tööliste ning teenistujate kasvatamine oli kodanlusele palju olulisem kui silmaringi avardava üldhariduse kättesaadavaks tegemine, mis „võis noorsugu kergesti tõugata elunähtuste analüüsimisele ja rahulolematusele kehtiva korraga, eriti majanduskriisi ja tööpuuduse tingimustes.”¹

Kodanlikus Eestis töötas rida kutsealaseid kooli, nagu tehnikumid, tööstus-, põllumajandus-, kaubandus-, majandus-, kodutööstus- ja merekoolid.

Käesoleva töö eesmärgis ongi anda lühike ülevaade kutsehariduse ühest liigist, nimelt tööstuslikust ja tehnilisest kutseharidusest kodanliku diktatuuri ajajärgu ühel etapil — fašistliku diktatuuri aastail, s. o. aastail 1934-1940.

Mainitud ajajärg tähistas reaktiooni pidevat süvenemist, mis toi-

¹ Elango, O., Koolireformist kodanlikus Eestis, „Nõukogude Kool” nr. 10 1959, lk. 732

mus kõigile elualadel.

Kahjuks ei saa autor käesoleva töö raamides veel lahendada hariduselu, sealhulgas konkreetset kutsehariduse fašiseerimise probleemi.

Jäägu see edasiste sedalaadi uurimuste ülesandeks.

Perioodi 1934-1940 valikuu määras Eesti ajaloo üldine periodiseering, kui ka asjaolu, et just neil aastail kujunes lõplikult välja kutsehariduslike koolide võrk. 1937. a.

„Kutsehariduslike õppeasutuste seadus“ lõi kõigile kutsekoolide liikidele ühise kindla süsteemi ja seadis kindlad alused ning eesmärgid kutsehariduse arendamiseks.

Kõigi kutsekoolide seast on tööstuslikud ja tehnilised kutsekoolid võetud vaatluse alla just seepärast, et need on seotud tööstuse arenguga. Seega seostub tööstuslik-tehnilise kutsehariduse probleem ka tihedasti tööliklassi küsimusega. Tööstuslik-tehnilise kutsehariduse areng suurendas kvalifitseeritud tööjõu hulka kodanliku Eesti rahva-

majanduses, sellel omaaorda olid nii majanduslikud kui poliitilised tagajärjed. Käesolevas töös püütakse siiski anda üksnes lähtepunkt edasiste uurimuste selle probleemi lahendamise suunas. Eelöeldust järeldeb, et kutsehariduse uurimisel on laialdased perspektiivid.

Kahjuks on see teema nõukogude eesti teadlaste poolt seni läbi uurimata ning autoril polnud võimalik tugineda ühelegi varajasele uurimusele.

Põhiliselt allikaks, mida diplomitöö kirjutamisel on kasutatud, on ENVT Outoobrikerolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklikus Kesk- arhiivis säilitatava kodanliku-aegse haridusministeeriumi kutseosuse osakonna dokumentaalsed materjalid, mis sisaldavad koolide tegevusaruandeid ja ülevaateid, samuti ka mitmesuguseid statistilisi andmeid koolide kohta. Arhiivimaterjali kasutamisel esines ka raskusi, ja nimelt selles, et haridusministeeriumi materjalides

leidusid sageli ühe küsimuse kohta erinevad andmed. Seetõttu tuli läbi töötada hulgaliselt statistilist materjali.

Koolide tegevuse ja korralduse kohta käivaid seadusi ja määrusi on kasutatud „Riigi Teatajate“ põhjal.

Kutsekoolide õppetöö korraldusest annab hea ülevaate, (üüll ainult 1938. aastani), Tallinnas 1938. a. välja antud koguteos „Kutseharidus Eestis“, mis oli mõeldud teatmeteosesena esmätt lastevanemaile, kes soovisid panna oma lapsed kutsekoolidesse. Mainitud teost on kasutatud käesolevas töös fautilise materjali allikana.

Suur osa tööstuslik-tehnilist kutseharidust käsitlevatest arhiividokumentidest ootab järgnevaid uurijaid, sest materjali on olemas külluses. Nii säilitatakse Riiklikus Lesuarhiivis kodanliku Eesti haridusministeeriumi kutseoskuse osakonna materjalides kõigi kutsekoolide üksikasjalised elarred ja ra-

halised aruanded, õppe- ja tunni-
 kavad, maa- ja linnaomavalitsus-
 te haridusnõuogude protokollid
 uute koolide asutamise asjus, mit-
 mesugune kirjavarahetus õppereiside
 ja ekskursioonide, õppevahendite,
 -lepingute asjus, õpilaste ja koolide
 toetamise küsimustes ning lõpuks
 esinevad veel materjalid iga üksi-
 ku kutseskooli kohta.

Kokkuvõtteus võib öelda, et uo-
 danliku Eesti kutsesõhariduse oluor-
 ra uurimine kujutab endast meie
 teadlasteperele igati huvitavat ja
 materjali rohuse tõttu tänuväär-
 teemat.

Diplomitöö koosneb sessõnast, nel-
 jast peatükist ja kokkuvõttest. Esime-
 ses peatükis antakse lühike ülevaade
 muudatustest tööstusliku ja tehnilis-
 te kutseskoolide süsteemis 30-ndail aas-
 tail. Teises peatükis vaadeldakse lähemalt
 kesuastme tööstusliku ja
 tehnilisi kutseskooli, kolmandas kõr-
 gema astme kutseskooli ning neljan-
 das peatükis peatutakse ametikooli-
 del ja õppetöökodadel.

I peatük

Muudatused tööstuslike ja tehniliste kutsekoolide süsteemis 30-ndail aastail (tööstuslike ja tehnilisi kutsekooli käsitlev seadusandlus)

Enne kui asuda käsitlema tööstuslike-tehnilise kutsehariduse alal teostatud seadusandlust fašistliku diktatuuri perioodil, s.o. 1934. a. - 1940. a., tuleb lühidalt vaadelda, millisena kujunes tööstuslike ja tehniliste kutsekoolide võrk enne mainitud perioodi, kodanliku võimu uhitestamise algusest Eestis 1920. a. kuni 1934. aastani.

Tsaarivalitsuse pärand tehniliste ja tööstuslike kutsekoolide osas oli rõrdlemisi väike, õieti kutsekoolide võrku

¹ Tööstuslik kutsekool — teostab tööstuslike alade osustööliste ettevalmistamist ja edasiharimist. Esimest teostab tööstuskool, teist tööstusõpilaste kool.

Tehniline kutsekool — valmistab ette tehnikuid ja insenere, neist esimesi tehnikumid ning teisi tehnikauiliskoolid.

kuu sellist polnud uujunenudki. Oli korraldatud ainult aeg-ajalt siin ja seal lühiajalisi kursusi naiskäsitöö alal. Neile lisaks avati ka mõned pikemaajalised kursused, mis kodanlikus Eestis uujunesid koolideks, näiteks N. Pätsi poolt 1912. a. asutatud graafiliste kunstide ja tehnilise joonistamise kursused Tallinnas, milledest hiljem uujunes Riigi Kunsttööstuskool, tehnilised kursused Tallinnas, mis avati 1918. a. ja milledest moodustati 1919. a. sügisel Tallinna Tehnikum. Nüümane sai 1920. a. endale Asutava Kogu seadusandliku delegatsiooni poolt vastuvõetud põhikirja.¹ See õppeasutus polnud algupele mitte mõeldud kõrgema õppeasutusena, kuid tegelikult uujunes ta selliseks juba mõne aasta pärast.

Kodanliku Eesti Vabariigi alguses, nimelt 1919. a. asutati Tallinnas Riigi Puutööstuse õppetöökoda, mis arenes varsti Riigi Tööstuskooliks.²

Üldse algas 20-ndail aastail intensiivne tööstuskoolide asutamine:

¹ vt. Hütseharidus Eestis, Tln. 1938, lk. 16

² vt. sealsamas

1921. a. Põltsamaa Tööstuskool, 1922. a. Tartu Linna ja Kuressaare Tööstuskoolid, 1924. a. Narva Linna ning Paide Tööstuskoolid. 1924. aastast algas ka tööstusõpilaste koolide avamine. Avati Riigi Tööstusõpilaste kool Tallinnas, 1925. a. avati tööstusõpilaste koolid Narvas, Rauveres ja Möisauülas.¹ Neile koolidele lisaks tequtsesid veel õppetöökogjad.

Mite koolide avamist tuleus põhjendada nn. tööstusliku orientatsiooni poliitikaga. „Tööstusliku orientatsiooni“ poliitika tähendas majanduses peatahelepänu pööramist tööstusele. See poliitika oli tingitud mitmest tegurist. „Suuresti stimuleeris seda asjaolu, et kodanliku Eesti seisund ja ülesanded maailma kapitalistlikus süsteemis lääneriikide agraaripatsina ei olnud Eesti kodanlusele neil aastail veel vajalikul määral selgunud. Tal olid veel mõningad illusioonid. Tööstust arendati ka lootuses, et varsti restaureeritakse Nõukogude Venemaal kapitalism.“² Tööstus aga nõudis oskus-

¹ vt. Kutscharidus Eestis, lk. 17-19

² Eesti NSV ajalugu, Tln. 1957, lk. 423

töölisi, mida pididki siis andma vast-
 avatud kutseskoolid.

Kuni 1926. a. töötasid mainitud koo-
 lid endiste tsaari-Venemaal kehtesta-
 tud seaduste alusel. 1. aug. 1926. a.

hakkas kehtima „Tööstusliikude koolide
 seadus.“ Selle seaduse alla kuulusid töös-
 tus- ja tööstusõpilaste koolid. Kutsesko-
 ole puudutava seadusandluse osas tu-
 leus meil mainida 1929. a. avaldatud

„Riigi Kunsttööstuskooli seadust“ ja
 1928. a. „Tallinna Tehnikumi seadust.“¹

Selle seaduse alusel jäi Tallinna Teh-
 nikum tehnikuid ettevalmistavaus õppe-
 asutuseks. Senine 1920. a. põhikirja alu-
 sel töötar Tallinna Tehnikum, mis
 oli kogu aeg välja lasunud insenere
 ja arhitekte, liivideeriti. Selle asemel
 avati Tartu Ülikooli juures tehnika-
 teadusmond, mis aga hiljem toodi Tal-
 linna tagasi ning avati 1936. a. ise-
 seisva Tallinna Tehnikainstituudi ni-
 me all ja mis alates 1. jaanuarist
 1938. a. kandis Tallinna Tehnikaülikooli
 nime. 1928. a. seaduse alusel töötar

¹ „Riigi Teataja“ 1926 1, 1, 1

1928 98, 590, 1081

1929 12, 91, 107 (Siin ja edaspidi tähen-
 davad arvud järjekorras numbrit, artikleid, lehekülge).

Tallinna Tehnikum viidi 1937. a. kehtima hakanud „Kutsehariduslike õppeasutuste seaduse“ alla.¹ 1926. a. „Tööstuslike koolide“ ja 1929. a. „Riigi Kunsttööstuskooli seadused“ kehtisid mõningate muudatustega kuni „Kutsehariduslike õppeasutuste seaduse“ avaldamiseni 1937. a.

1934. a. algas uus periood kodanliku Eesti Vabariigi ajaloo – fašistliku diktatuuri periood. Järgnevalt vaatlusimegi muudatusi, mis toimusid tööstusliku ja tehnilise kutsehariduse alal mainitud perioodil.

Kõige olulisemaks sammuks kutsehariduse reorganiseerimise alal oli kahtlemata „Kutsehariduslike õppeasutuste seadus“, mis anti välja 1937. a. Uue seaduse väljatöötamist tingisid mitmed asjaolud.

Esiteks tingis kutsehariduse arengut Eestis tööstuse suur villustatus kerge-tööstuse osas ja kaunis antuaalne oli ka kvaliteedi küsimus.

Teiseks reorganiseeriti kõrgem tehni-

¹ vt. Kutseharidus Eestis, lk. 18-19

line haridus 1936. a. aratud iseseis-
va Tallinna Tehnikainstituudi näol,
mis iseenesest juba nõudis kesukutsaha-
riduse ümberkorraldamist. Kuni selle
ajani omandati põhiliselt kõrgemat
tehnilist haridust välismaal.

Uue seaduse koostajail ei tulnud
seadust ehitada tühjale kohale: sel-
leus ajans oli kodanlikus Eestis kujune-
nud küllaltki ulatuslik kutseskoolide
võrk.

Kui vaadelda tööstusline ja teh-
niliste kutseskoolide ning neis õppivate
laste arvu õppeaastatel, mis eelnesid
uue seaduse kehtestamiseks, siis on pilt
järgmine:

Tabel nr. 1

õppeaastad	koole	õpilasi ¹
1934./35.	30	3284
1935./36.	34	3511
1936./37.	34	4637

Nagu näha, suurenes tööstusline ja
tehniliste kutseskoolide arv aastast aastas-
se ja seda just põhjusel, et töötajate

¹ ENYV Outoobrirensultatsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö
Riikliku Arhiivi, Haridusministeeriumi fond nr. 1108,
nim. 6, sü. 47, lk. 5-7, 42-46, 92

„edukama“ eksploateerimise huvides oli valitsev kodanlus, kes ajas taga mõnede kvalifitseeritud töölise ning teenistujate ettevalmistamist, mida sai aga teostada ainult uute koolide avamise ja uutselase õpetuse täiustamise teel. Üheks abinõuks, mis seda eesmärki pidi aitama saavutada, oligi uus kutsehariduslike õppeasutuste seadus.

18. juunil 1937. a. anti Riigivabanduse poolt dekreedina välja „Kutsehariduslike õppeasutuste seadus“. Mainitud seaduse 1. peatükki §1-s on märgitud, et „kutsehariduslike õppeasutuste ülesandeks on arendada neis õppeasutustes õppivat noorsugu vaimsel ja kehaliselt, anda kutse- ja ametialaseid teadmisi ning oskusi ja kasvatada teadlikke ning teovõimelisi riiginodanikke, samuti aidata kaasa kutsehariduse arendamisele ja kutseoskuse levitamisele üldse.“¹

Seaduses nähti ette, et kutsehariduslikud õppeasutused asutatakse ja

¹ RT 1937, 53, 470, 1081

neid peetause ülal riigi, omavalitsuste, juriidilise isiku õigustega ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide kuu ka üksikisikute poolt. Riigi ja omavalitsuste poolt ülalpeetavaid õppeasutusi nimetati avalikuks kutsehariduslikeks õppeasutusteks, teisi eraõppeasutusteks. Viimastest neid, mille õppejõudude palgad maksis riik, nimetati õigustega eraõppeasutusteks ja nende õpilastel oli avalikuks õppeasutuste õpilaste õigused. Teiste eraõppeasutuste õpilastele õiguste andmine toimus „Eraõppeasutuste seaduse“ alusel ja korras. Riigi poolt ülalpeetavas õppeasutuses kandis kõik kulud riik. Omavalitsuste poolt ülalpeetavate avalike õppeasutuste õpetajate palga ja muud tasud maksis riigi poolt „Õppejõudude tasude seaduses“ ettenähtud ulatuses.¹ Vastav seadus aga nägi ette, et avalikkude ja õigustega eratööstusõpilaste koolide, Viimaa Kõrvanduskooli, Pärnu Kalanduskooli ja Tallinna Linna Meesrätsepa õppetöökoha õppejõudude palga

¹ RT 1937, 53, 470, 1083

mausab riik. Samuti oli tervelt riigi vanda palu tööstusliinudes avalikes ja õigustega eraõppeasutustes esimesel viiel tegevusaastal. Tiiste avalikuude ja õigustega eramuutsevolide õppejõudude palgast maasis riik 90% ja kooli ülalpidaja 10%.¹ Võrreldes vastavat osa 1926. a. „Tööstuslike koolide seadusega“, siis näeme, et seal näeb §10 ette, et avalike tööstuslike koolide õpetajate palgad maasis riik ilma ajalise piirita.² Nagu eeltoodust järeldub, oli õpetajate palgakuivisus 1926. a. seaduse alusel viimastele soodsamalt lahendatud kui uue, 1937. a. seadusega. „Omavalitsuste poolt ülalpeetavate avalike õppeasutuste ja õigustega kutsehariduslike eraõppeasutuste tarvis võis riik anda haridusministri määramisel toetust eelarve summadest ehituste püstitamiseks, õppeseadmete ja -abinõude muutsemissus ning muudeks õppeasutuse tarveteks.“³

Õppeaastate astmestuselt jagunesid kutsehariduslikud õppeasutused

¹ Mt. RT 1936, 56, 483, 1282

² Mt. RT 1926, 1, 1, 2

³ RT 1937, 53, 470, 1083

Keskastme ja kõrgema astme õppeasutusteks: keskastme õppeasutus põhines uueklassilisel algkoolil ja tema õppeaeg kestis 1-4 aastat; kõrgema astme uutskool põhines aga keskkoolil või kutsekeskkoolil ja tema õppeaja kestus oli kuni 3 aastat.¹

Oma laadilt ja ülesannetelt jagunesid tehnilised ja tööstusliinud õppeasutused järgmiselt:

- 1) tehnikakoolid,
- 2) tööstuskoolid,
- 3) tööstusõpilaste koolid,
- 4) õppetöökogad,
- 5) kursused.²

Milliseid teadmisi andsid need uutskoolid?

Keskastme tehnikakoolis ja tööstuskoolis õppis õpilane tehnilisi, tööstusliikne ja üldharidusliikne ning eriõppeaineid kui ka vastava tööala praktilist osumist. Keskastme tehnikaa- ja tööstuskoolid jagunesid õppeaja kestuselt kahe- kuni nelja-aastase õppeajaga koolideks:

¹ Mt. RT 1937, 53, 470, 1082

² RT 1937, 53, 470, 1085

1) kaheaastase õppeajaga tehnika- ja tööstuskoolid valmistasid ette õppinud töölisi tööaladel, kus praktiline töösuse õppimise aeg ei ületa kahte aastat;

2) kolme- ja nelja-aastase õppeajaga tehnika- ja tööstuskool valmistasid ette meistrikuutsele vastaval tööalal (nelja-aastase õppeajaga tehnikakool ja tööstuskool olid kutsekeskuskoolid ja need kandisid vastavalt tehnikakeskuskooli või tööstuskeskuskooli nimetust).

Kõrgema astme tehnika- ja tööstuskool andis vastavat tehnilist ja tööstusliku haridust ning kutseoskust ja üld- ning eriharidust tehnilisel ja tööstuslikul alal, kusjuures kolme-aastase õppeajaga kool valmistas ette tehniku, maamõõtja ja muile vastavaile kutseile. Kolme-aastase õppeajaga kõrgema astme tehnikakool kandis tehnikumi nimetust.¹

Yuure osa tööstusliigest kutsekoolidest moodustasid tööstusõpilaste koolid. Mis vahe oli tööstusõpilaste- ja tööstuskoolidel? Lõppesmärk - õppinud

¹vt. RT 1937, 53, 470, 1085

töölise ja hiljem meistri kutse omandamine — oli neil üks. Mõlemad koolitüübid erinesid aga kutse omandamise viisilt. Täisajalistes tööstuskoolides (õppeaeg 4 aastat) õpetati korraga nii praktilist töösuust kui ka teoreetilisi teadmisi. „Tööstusõpilaste kooli tegevus piirdus aga tarvilike teoreetiliste ainete ja täiendavate töövõtete õpetamisega nende, kes töösuust õppisid tööstustes vastava ala meistri või õppinud töölise juhatusel”.¹ Tööstusõpilaste kooli õppeaja normaalkestus oli 3 aastat. Kooliastuja eluhariduseus pidi olema 6-klassiline algkool (vähema hariduse puhul oli mõne kooli juures eluklass). Tööstusõpilaste kooli astumisel oli eesõigus lepingu² alusel

² Õppeleping kujutas endast töölepingut, mille sõlmis algkooliharidusega isik tööstuslikku käitise astumiseks kutseosuse õppimise otstarbel. Õppeleping sõlmiti kirjalikult, ta sisaldas andmeid lepingu sõlmijate, õpitava tööala, õppeaja ja proovi-aja kestuse kohta ning määras õpilase ja käitise valdaja kohused, eriti palgatingimused.

¹ Hutsiharidus Eestis, lk. 92

õppijail tööstusõpilastel. 1938. a. aral-
 dati „Tööstusõpilaste koolide õppetöö kor-
 raldamise määrus, kus on täpsemalt
 ära toodud tööstusõpilaste kooli vastu
 võtmise: „esimeses järjekorras võeti vas-
 tu neid, kes olid astunud õppelepin-
 gu põhjal tööstusliku käitise kutse-
 osuuse õppimiseks” mingil tööalal. Sel-
 le järgi, kuiõrd ruumi jatkus, võeti
 vastu: teises järjekorras neid, kes töota-
 sid tööstuslikes käitistes ilma õppele-
 pinguta, kolmandas järjekorras neid,
 kes ei töötanud tööstuslikes käitises.”¹
 Kooli lõpetamisel oli tööstusõpilastel
 võimalik minna õppinud tööliste ek-
 samile töösuusametisse.²

² Töösuusametid — kodanlikus Eestis hari-
 dusministeeriumi kutseosuuse osakonna kol-
 legiaalsed nahaasutused tööstusliku kutse-
 osuuse arendamiseks. Nende ülesandeks oli
 vastavate eusamite korraldamine ja osuus-
 tunnistuste andmine, õppekohtade juhata-
 mine õpilaseks astuda soovijale ning õppi-
 nud tööliste registreerimine. Töösuusamet
 oli ühtlasi ka 1. astme kohtuasutus, kes
 arutas ja otsustas õppelepingu rii-
 kumise peale esitatud kaebusi.

¹ R. T 1938, 67, 638, 1891

Tööstusõpilaste koolis võetav maus oli arvatud õppematerjali mausuna linna- ja maavalitsuste poolt ülalpeetavais koolides ning õppemausuna era-koolides.¹ Siin tuleb ilmsiis uus erinevus 1926. a. seadusest, kus §12-s on öeldud, et „tööstusõpilaste ja riigi ning omavalitsuste poolt ülalpeetavais avalikuudes tööstuskoolides õppemausu li ole...“²

Kõigest selnerast, mis on ära toodud tööstusõpilaste koolide kohta, tuleb järeldada, et tööstusõpilaste kooli astumine oli seotud raskestega. Nimmelt, kui nooruk tahtis kooli astuda, pidi tal olema vastav töö, mida aga teatarasti oli väga raske leida ja teiseus – õppetöö toimus öhtul, mis nõudis küllalt suurt energiat, sest tööpäev polnud ju siis mitte 7 tundi pikk, vaid 8-10, vahel isegi 12 tundi ja erilisi soodustusi käitise või ltervõtte administratsiooni poolt ei tehtud. Teisest küljest – õpilaste arvule koolides mõjus positiivselt sulite-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 47, lk. 67

² RT 1926, 1, 1, 2

liselt väiksem nõuetar mahasum-
ma kui tööstuskoollides. See tegi töös-
tusõpilaste kooli nõuetaraks noorukite
hulgas. Ja uus luges midagi ka suu-
rem iseseisvus, mis oli neil nooru-
kutel, kes üheaegselt töötasid ja õppi-
sid.

Kuni „Kutsehariduslike õppeasutus-
te seaduse“ ilmumiseni, s.o. 1937. aas-
tani puudusid õppetöökodade koha-
ta lähemad korraldused ja selle-
pärast oli nende tegevus koordinee-
rimata ning kandis mitmesugust
iseloomu. Üldnimetatud seaduse
kohaselt oli ette nähtud õppetööko-
dadele vastavad korraldused ja sise-
korra nõuded ühisel alusel teiste
kutsekoollidega. „Õppetöökojad asutati
õppinud töölise ja meistrikutsele
ettevalmistamiseks. . . . Õppetöökoja õpi-
lased, kes soovisid omandada õppinud
töölise kutset, pidid õppima ja lõpe-
tama õpingud tööstusõpilaste koolis
või vastava ulatusega kursusel, kui
kohal, kus asus õppetöökoda, ei olnud
tööstusõpilaste kooli.“¹ Õppetöökojad olid

¹ RT 1937, 53, 470, 1085

kahe- kuni nelja-aastase õppeajaga. Kutsesele ettevalmistamine toimus praktilise töö kaudu. Kuna samasuguseid ülesandeid, mis olid õppetöökodadel, võisid teostada „Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse“ alusel ka tööstusliinud väitised, siis võib näida, et milles oli veel vaja õppetöökodasid. Kuid õppetöökodades olid õppeülesannete täitmisel olemas mõningad paremused.

Nimelt oli õppetöökodades võimalik „õppeülesandeid teostada süstemaatilisemalt ning saavutada õppimises lühema ajaga paremaid tulemusi, kuna käitises olenes sageli õpilase töö juhuslike tellimuste täitmisest, mille all kannatas õppimine.“¹

Oma ülesannete kohaselt õpetati õppetöökojas peamiselt praktilist töösust ja sinna juurde kuuluvaid erialaseid teoreetilisi teadmisi. Kuna õppetöökoja õpilased olid kohustatud käima tööstusõpilaste koolis või nende aset täitvaid kursustel, siis õppetöö-

¹ Kutseseharidus Eestis, lk. 154

kojas õpetatavate ainete määramisel tuli arvestada seda, mida õpetati tööstusõpilaste koolis. Õppetöökoja tunnikavasse võeti seepärast neid eriaineid, mis puudusid tööstusõpilaste kooli tunnikavas, kuid olid hädavajalikud õpitava tööala tundmiseks.

Üheks eriliseks nõudeks õppetöökotta astumisel oli see, et õppetöökotta astuja pidi 1-3 kuuks jääma proovile, millise aja vältel selgus, kas õppijal oli küllalt eeldusi selle tööala äraõppimiseks.²

Lojutesses „Kutseharidus Eestis“ on ära toodud kõik kutsehariduslikud õppeasutused seisuga 1937./38. õppeaastal, täpsemalt seisuga 1938. a. märtsikuus. Esitame ülevaate tehniliste ja tööstuslike õppeasutuste kohta samal ajal.

¹ vt. Kutseharidus Eestis, lk. 154

² vt. sealsamas, lk. 153

Tabel nr. 2

Õppeaja kestus¹
aastates

Kooli nimetus	Õppeaja kestus ¹ aastates
<u>I</u> Täisajalised tööstuskoolid	4
1. Riigi Tööstuskeskool	4
2. Tartu Tööstuskeskool	4
3. Haapsalu Tööstuskeskool	4
4. Kuressaare Tööstuskeskool	4
5. Narva Tööstuskeskool	4
6. Paide Tööstuskeskool	4
7. Põltsamaa Tööstuskeskool	4
8. Valga Tööstuskeskool	4
9. Võru Tööstuskeskool	4
10. Petseri Tööstuskeskool	4
11. Narva Vene Emigrantide Tehnikakool	4
<u>II</u> Osaaajalised tööstuskoolid	3
1. Virumaa Kõrvalduskool	3
2. Tallinna Eratekstiltöös- tuskool	2-3
<u>III</u> Eritüübilised keskmekoolid	3
1. Tartu Tehnikakeskool	4
2. Pärnu Kalanduskool	2
<u>IV</u> Tööstusõpilaste koolid	3
1. Riigi Tööstusõpilaste kool	3
2. Tallinna Naistööstusõpi- laste kool	3

¹ tabel nr. 2 on võetud koostööst „Kultseharidus
Eestis, lk. 478

Kooli nimetus

3. NMKÜ ¹ Eratoöstusõpi- laste kool	2
4. Tartu Tööstus- ja Majan- dusõpilaste kool	3
5. Kuressaare Tööstusõpilaste kool	3
6. Moisaõula Tööstusõpilaste kool	3
7. Narva Tööstusõpilaste kool	3
8. Pärnu Tööstusõpilaste kool	3
9. Põltsamaa Tööstusõpilaste kool	3
10. Rakvere Tööstusõpilaste kool	3
11. Valga Tööstusõpilaste kool	3
12. Viljandi Tööstusõpilaste kool	3
<u>V</u> Tehnikumid	
1. Tallinna Tehnikum	3
2. Tartu Tehnikum	3
<u>VI</u> Merekoolid	
1. Tallinna Merekool	4
2. Kapitän F. Teär'i Eramere- kool Kuressaares	3
<u>VII</u> Kunsttööstuskoolid	
1. Riigi Kunsttööstuskool	6
2. Riigi Kunsttööstuskooli juures töötav Trükitöös- tuskool	4

¹Noorte Meeste Kristliku Ühingu, mis organiseeriti Eestis 1920. a. ameeriklaste poolt. Ühingu oli oma iseloomult usuline organisatsioon.

Eelpool toodud tabelis esitatud tehnilised ja tööstuslikud kutsekoolid eusisteerisid kuni uodanliku korra kukutamiseni. Siia juurde tuleb veel arvata õppetöökodad ja ametikoolid.

Enamus õppetöökodasid olid asutatud ajavahemikus 1930-1940. 1940. aastaus tegutsesid järgmised tööstuslikud õppetöökodad:

1. Tallinna Meesrätsepate Eraõppetöökoda,
2. Ed. Taska Huvõite-, Mahavoolimise- ja Huldamise Eraõppetöökoda,
3. K. Haupti Peennaha Eraõppetöökoda,
4. N. Eigi Kanganudumise Eraõppetöökoda,
5. Ojü „Kodumäsitöö“¹ Eraõppetöökoda,
6. Moe- ja Tarbeuunsti Eraõppetöökoda.²

Tööstuslike ja tehniliste kutsekoollide read said täiendust ametikoolide näol. Kuigi esimesed ametikoolid avati juba 1938. a., ilmus ametikoollide õppetööd korraldava määrus 1940. a. aprillil. Määruses on öeldud, et „ameti-

¹ Ojü „Kodumäsitöö“ asutati 1927. a. Tallinnas riigi, omavalitsusasutuste ja seltskondlike organisatsioonide toetusel. Ojü-s „Kodumäsitöö“ valmistati eesti rahvuslike käsitöö esemeid, millega püüti arendada ja levitada eesti rahvaunusti sise- ja välismaal.

² ORJA, f. 1108, nim. 6, sü. 53, lk. 363

kooli eesmärgiks on anda aluskooli lõpetanule osuulikku põhiopetust koos osuustöölisele vajalike teoreetiliste teadmistega.¹ Osuulikku väljaoõpete teine pool pärast ametikooli lõpetamist pidi toimuma tegelik töö juures vastavas käitises. Ametikooli õppeaja kestus oli 2 aastat, õpilasteks võeti vastu kuueklassilise aluskooli (samuti progümnaasiumi teise klassi) lõpetanud. Ametikooli lõpetamine loeti võrdseks tööstusõpilaste kooli lõpetamisega, samuti oli ametikooli lõpetanul õigus astuda tööstuskeskkooli vastava osakonna III klassi.² Erinevus ametikooli ja tööstusõpilaste kooli vahel seisnes selles, et ametikooli astuja ei pidanud töötama õpilasena tööstusettevõttes ning õppeaeg oli ka lühem - 2 aastat ja päevase õppeajaga.

Teega ametikoolide avamise seadus oli üheks soodustuseks kutsehariduse omendamisel. 1940. aastaks tegutsesid 7 ametikooli :

¹ RT 1940, 30, 220, 392

² vt. seadus, 392-393

1. Tallinna Poeglaste Ametikool,
2. Tallinna II Poeglaste Ametikool,
3. Tallinna Tütarlaste Ametikool,
4. Narva Ametikool,
5. Paide Ametikool,
6. Petseri Ametikool,
7. Tartu Ametikool.¹

1938. a. 27. juunil avaldati Nõburi-
gi Presidendi² otsus nr. 38 Raudteekooli
avamise kohta. Raudteekool pidi ava-
tama 1. juunist 1939. a. kesuastme teh-
nilise õppeasutusena, mis on riigi
poolt ülalpeetav, 4-aastase õppeajaga
ja 2 osakonnaga.³ Raudteekool avatigi
Tallinnas 1. aug. 1939. a.

Samal aastal avaldati Riigihoid-
ja poolt deureedina „Riigi Kunstikooli-
de seadus.“ Selle seaduse alusel moo-
dustati Riigi Kunsttööstuskoolist, mis
seni baseerus algkoolil, kesukoolile
ja kutsekoolile baseeruv kõrgema
astme Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti

¹ ORJA, §. 108, nim. 6, sü. 53, lk. 363

² 1934. a. - 10. sept. 1937. a. Riigivanemu, 10. sept. 1937. a. -
24. apr. 1938. a. (nn. üleminekuaeg Rahvusoogu poolt
1936. a. võnnitatud uue põhiseaduse kehtima hääna-
miseni) Riigihoidja, alates 24. apr. 1938. a. - 21. juunini
1940. a. President.

³ Vt. RT 1938, 59, 586, 1801

Kool. Lenise Riigi Kunsttööstuskooli meistriklassi asumele tekkis Riigi Kõrgem Kunstikool. Mõlemaid kooli pidas ülal riik. Riigi Kunstikoolide 1938. a. seaduse 1. pt. §§ 2 ja 3 on märgitud, et mõlema kooli ülesandeks oli edendada riigis kunsti ja tarbekunsti ning valmistada ette vaiteadmiste ja võimete ga asjatundjaid kujutava- ning tarbekunsti alal.¹

Eelpool on ära toodud tabel tööstuslike ja tehniliste kutsekoolide ja neis õppivate õpilaste arvu kohta 1937. a. seadusele ulnenud õppeaastatel. Naatleme, millised olid näitajad peale uue seaduse kehtestamist just koolide osas:

Tabel nr. 3

	1937./38. õ.a.	1938./39. õ.a.	1939./40. õ.a. ²
Koolide arv	39	46	44 ³

Toodud arvud näitavad, et tööstuslike ja tehniliste kutsekoolide asutamine oli vägagi intensiivne, mis seletub sellega, et kapitalistliku majan-

¹ vt. RT 1938, 34, 278, 942

² ORKA, f. 1108, nim. 6, si. 47, lk. 122, 148-150, 162-165

³ andmed võetud 1939. a. kevadel koostatud teadetest 1939./40. õ.a. töötavate koolide kohta

dus nõudis kvalifitseeritud tööjõudu. Et vastavat vaadrit saada, pidi kodanlus suurendama summasid, mis läksid kutseshariduse arendamiseks.

Siinjuures on huvitav võrrelda andmeid selle kohta, kui suured summad olid riigi eelarvest määratud kutseshariduslikele koolidele. Näitena on toodud 3 viimast õppeaastat kodanliku Eesti Vabariigi valitsemisajast, sest just siis arati kõige enam uusi kooli. Tuleb veel lisada, et allpool esitatud arvud haaravad kõiki kutse-kooli.

Tabel nr. 4

Koolid	Eelarve summad (kroonides) ¹		
	1937./38.ö.-a.	1938./39. ö.-a.	1939./40.ö.-a.
1. Riigikoolid	468.546	551.263	634.187
2. Avalikud ja õigustega erakutseskoolid	638.200	780.154	977.000
Kokku	1.317.356	1.331.417	1.611.187

Nagu näeme, suurenesid eelarve sum-

¹ RT 1937, 200, 457

RT 1938, 207, 621

RT 1939, 207, 681

mad aastast aastasse nii riigikoolidele kui omavalitsuste- ja erakoolidele, et soodustada koolide avamist ja töötamist.

Kui vaadelda õpilaste arvu kutses-
koolides real õppeaastatel, siis näeme, et see arv pidevalt tõusis. Allpool toodud tabelis on arvestatud kõiki kutses-
koolid.

Tabel nr. 5

Õppeaastad	Õpilaste arv ¹
1933./34.	5 765
1934./35.	6 526
1935./36.	6 774
1936./37.	8 242
1937./38.	9 866
1938./39.	11 781

Kuid need arvud ei tähenda, et kõik koolid oleksid töötanud täie koormusega. Haridusminister kolonel A. Jaanson märkis oma seletuses Riigivolikogule 27. aprillil 1939. a. fanti, et kutses-
koolidesse soovitause üldiselt veel vähem astuda, kui need koolid suuda-

¹ OR. HA, f. 1108, nim. 6, sü. 47, lk. 94

rad vastu võtta. Ainult tehnilistesse ja tööstuslikesse koolidesse soovitaakse rohkem astuda kui seal on vabu kohti.¹

Üldine õpilaste arv on tõus kutsekoolides on seletatav eelkõige sellega, et kutsekoolid olid kättesaadavamad laiematele noorsoohulkadele ja just elamiskonna vaesema kihi lastele, sest keskmise astme kutsekoolidesse pääses kohe kuueklassilisest algkoolist, mille siiski paljud lapsed suutsid lõpetada ja peale 4-aastast õppeaega omandasid nad osuustöölise kutse, mis muudugi andis teatud eelised töö saamisel võrreldes lihttöölisega.

Teiseks teguriks, mis soodustas paljude noorte astumist kutsekoolidesse, oli õppemaks, mis mõnedes koolides täiesti puudus ja teistes oli suhteliselt palju väiksem kui keskkoolides.

¹ "Kasvatus" nr. 5 1939, lk. 228

Tabel nr. 6

Õppemaks kutseskoolides (kroonides)¹

Koolid	1937./38.õ-a.	1938./39.õ-a.	1939./40.õ-a.
1. Riigi Tööstuskool	20	20	40
2. Tartu Tööstuskool	30	30	30
3. Narva Tööstuskool	30	30	30
4. Paide Tööstuskool	15-20	15-30	40
5. Võru Tööstuskool	15	15	15
6. Valga Tööstuskool	20	20	20
7. Petseri Tööstuskool	10	10	10
8. Põltsamaa Tööstuskool	15	15	20
9. Lõunasaare Tööstuskool	15	15	15
10. Narva Vene Ennig- nantide Komitee Tehnikakool	30	30	30

Jaanial ajal oli kutseskoolide õppe-
maks näiteks 1937./38. õ.-a.-l 50-70 krooni,
aga 1939./40. õ.-a.-l tõsteti õppemaksu
65-80 kroonini.²

Ülaltoodud koolid on ainult osa
kutseskoolidest, nad on rabel valikul
võetud illustreerimiseks. Nagu tabelist
nähtub, suurenes õppemaks just

¹ OR. K. A., f. 1108, nim. 6, si. 51, lk. 81-99
si. 52, lk. 118-138
si. 55, lk. 152-180

² RT 1937, 672, 1565
RT 1939, 408, 1201

1939./40. õ-a-l, mida võib seletada riigi üldise majandusliku olusorra halvenemisega.

Fluoritavad on andmed kutsesoolide õpilaste arvu % kohta üldisest rahvaarvust just Eesti kohta ja seda võrrelda teiste Euroopa riikidega. Haridusministeeriumi kutsesooluse osakonna materjalides leiduvad kahjuks ametlikud andmed ainult 1936./37. õ-a. kohta.

Tabel nr. 7

Riik	Rahvaarv (miljonites)	Kutsesoolide õpilaste arv	Õpilaste % üldisest rahvaarvust ¹
Eesti	1.130.000	8.242	0,72
Läti	1.950.000	5.097	0,26
Leedu	2.526.535	3.301	0,13
Loome	3.788.844 (1934.a.)	20.553	0,55
Rootsi	6.266.880 (1937.a.)	49.234	0,78
Prantsusmaa	41.905.968	232.761	0,55
Saksamaa	66.029.000 (1936.a.)	1.124.872	1,70
Ungari	8.688.319	96.171	1,10
Poola	33.400.000	7.409	0,22

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 47, lk. 93

Kommenteerides toodud tabelit, võib öelda, et Eesti oli väiksemate Euroopa riikide hulgas esikohal, temast eespool olid ainult sellised majanduslikult enamarenenud maad nagu Saksamaa ja Rootsi ning mingil põhjusel ka Ungari.

Sotsiaalministeeriumi tööinspektuuri andmeil töötas 1. jaanuaril 1938. a. kodanlikus Eestis 7168 tööstuslikku käitist 66619 töölisega. Töösusametite andmeil oli registreeritud 3117 meistrit ja 20871 õppinud töölist ning 1573 tööstusõpilast. Sinna juurde tuleb arvestada veel iga-aastasest meistrite ja õppinud tööliste juurdearvu, umbes 450 meistrit ja 3000 õppinud töölist.¹ Toodud arvud viitavad sellele, et kutsesõltumise poolest oli kodanlik Eesti kaunis arenenud maa, kuid muidugi nõudmine kvalifitseeritud kaadri järele ei laulanud.

¹ vt. Kutsesõltumus Eestis, lk. 165

II peatükk

Keskastme kutsekoolid 1934-1940

Tööstusline ja tehniliste kutsekoolide jaotus kesk- ja kõrgema astme koolideks teostati teatavasti 1937.a. „Kutseharidusline õppeasutuste seaduse“ alusel. Vastavalt sellele jaotusele on mainitud kutsekoolide tegevust käsitletud käesolevas töös kogu fašistliku diktatuuri perioodi, 1934.a. - 1940.a. vältel, sest tegelikult eksisteerisid selle jaotuse alla kuuluvad tööstuslikud ja tehnilised koolid ka enne 1937. aastat, ainult et 1937.a. seadus andis juriidilise aluse mainitud jaotusele.

Käesolevas peatükis peatutakse keskastme tööstuslike ja tehniliste kutsekoolidel. Siin ja ka edaspidi on koolide tegevuse analüüsimisel lähtutud 4 aspektist:

- a) koolide majanduslik külg,
- b) õpetuse sisu,

c) õpetuse maasumus,

d) õpilaste arvuline koosseis.

1. Tööstuskoolid

Tööstuskoolide areng perioodil 1934-1940 toimus tõuse suunas, mida näitab ka allpool toodud tabel.

Tabel nr. 8

õppeaastad	koolide arv ¹
1934./35.	10
1935./36.	11
1936./37.	12
1937./38.	13
1938./39.	13
1939./40.	13

1934./35. õ-a-l töötanud 10 tööstuskooli olid järgmised: 1) Riigi Tööstuskool Tallinnas, 2) Tartu Tööstuskool, 3) Läänemaa Tööstuskool, mis 1938. aastal nimetati ümber Haapsalu Tööstuskooliks, 4) Kuressaare Tööstuskool, 5) Narva Tööstuskool, 6) Paide Tööstuskool, 7) Põltsamaa Tööstuskool,

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 18-52
 sü. 46, lk. 87-111
 sü. 49, lk. 36-120
 sü. 51, lk. 81-108
 sü. 52, lk. 116-159
 sü. 55, lk. 152-196

8) Valga Tööstuskool, 9) Võru Tööstuskool ja
 10) Virumaa Kaevanduskool. Neile koolide-
 le lisandusid järgnevatel õppeaastatel
 veel Petseri Tööstuskool (avati 1935. a.),
 Tallinna Erasteiltööstuskool (avati 1936. a.),
 Narva Vene Emigrantide Komitee Tehni-
 kaskool (avati 1937. a.). Nagu näeme, töö-
 tati peaaegu igas maakonnas tööstus-
 kool. Selline vajadus oli kindlasti osa-
 liselt tingitud ka kohalikest oludest,
 näiteks tööstuskooli avamine Petseris.
 Petserimaa oli tuntud verraamiliste
 toodete poolest.

Kõigi nende koolide ülalpidajateks
 olid vastavad linna- või maavalitsus-
 sed, ainult Riigi Tööstuskooli ülalpida-
 jaks oli riik, Tallinna Erasteiltööstus-
 koolil Teustiilivriteadlaste Liit ning
 Narva Vene Emigrantide Komitee Tehnika-
 koolil Vene Emigrantide Komitee.¹ Nagu
 riiki, said omavalitsused raha mak-
 sudest, mida võeti elanikeelt. See aga
 ei tähenda seda, et riik poleks oma-
 valitsuste koolidega üldse tegelnud.

¹ ORJA, f. 108, nim. 6, sü. 44, lk. 18
 sü. 46, lk. 87
 sü. 49, lk. 36, 54
 sü. 51, lk. 81, 83, 97
 sü. 52, lk. 127, 157, 159
 sü. 55, lk. 152, 190, 196

Igal aastal anti omavalitsuste koolidele riigi poolt toetust kas kooli ülalpidamiseks, õpperahendite muretsemiseks või ehituste ja kooliruumide remontimiseks. Koolide aruannetes esinerad andmed selles osas ainult 1938./39. õ.-a. kohta. Nii sai Tartu Tööstuskool riigilt toetust õpperahendite muretsemiseks 750 kr. ja ehituste remondiks 500 kr.¹ Kui aga võrrelda riigilt saadud summat kooli 1938./39. õ.-a. eelarve kulude summaga, mis oli 126.197,26 kr.², siis näeme, et riigi toetus oli kaunis minimaalne. Üldiselt peab aga ütleva, et riigi toetus väiksemate Eesti linnade ja maanondade tööstuskoolidele oli suurem kui Tallinna või Tartu koolidele. Narva Tööstuskooli kulud õpperahenditele 1938./39. õ.-a.-l olid 5.721,21 kr., riigilt saadi toetust 1500 kr.³; Võru Tööstuskooli eelarves oli ette nähtud 1100kr. ehituste remondiks, milleks ta sai riigilt toetust 700 kr.⁴; Haapsalu Tööstuskool rajas 1938./39. õ.-a.-l raha kooli-

¹ ORJA, §. 1108, nim. 6, sü. 55, lk. 161

² sealsamas, sü. 55, lk. 161

³ sealsamas, sü. 55, lk. 168

⁴ sealsamas, sü. 55, lk. 174

hoonete ehitusteks 3719,21 kr., mille ta sai täielikult riigilt¹; Luressaare Tööstuskoolile aga määrati toetust ehitustöödeks 10 000 kr. ulatuses.²

Milliseid tööalasid õpiti kodanliku Eesti tööstuskoolides ja millised olid õppimistingimused neis koolides?

Olemasolevad tööstuskoolid jagunesid päevasteus ja öhtusteus³ tööstuskoolideks. Peale erinevuse õppetöö ajas erinesid nad teineteisest veel selle poolest, et päevased tööstuskoolid töötasid 4-aastase ja öhtused 2-3-aastase õppeajaga. Öhtustes tööstuskoolides oli võimaldatud õppimine töö kõrvalt. Kahju, et öhtuseid tööstuskooli töötas ainult 2.

Esiteks peatume päevastel tööstuskoolidel.

Perioodil 1934-1940 toimus muudatus tööstuskoolide õppeajal. Nimelt kuni 1935./36. õ.-a-ni olid tööstuskoolid 3-aastase õppeajaga. Alates 1936. aastast algas järk-järguline õppeaja muutmise 4-aastaseks, milline prot-

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, nü. 55, lk. 164

² sealsamas, nü. 55, lk. 183

³ kodanliku-aegne termin: täis- ja osaajaline tööstuskool

sess jõudis põhiliselt lõpule 1938./39. õppeaastaks.

Tööstuskoolide õppekava oli mitmekesine: Riigi Tööstuskool kui ulatuselt kõige suurem, töötas 4 osakonnaga: metallitöö-, puidutöö-, maabitöö- ja sadulsepatöö osakondadega. 1934./35. õ.-a.-l viimane osakond puudus, selle asemel töötas iseseisva osakonnana pulkupillide parandamise osakond, mis aga 1935./36. õ.-a.-l viidi üle metallitöö osakonna juurde eriharuna.¹

Juuruselt järgmine oli Kuressaare Tööstuskool, kus oli arvatud 3 osakonda: metallitöö-, puidutöö- ja ehitusosakond. Petseri Tööstuskoolis sai õppida kahes osakonnas – ehitus- ja keraamikaosakonnas.² Viimane oli peaaegu kogu perioodi vältel ainuke sellelaadne. Alles 1939. a. avanes võimalus teiseski kohas keraamika tööalal teadmisi omandada, ja nimelt o/i „Kodumäsitöö” eraõppetöökoja keraamika osakonnas. Kõik ülejäänud tööstuskoolid töötasid 2 osakonnaga, metalli- ja puidutöö osa-

¹ ORJA, f. 1108, hinn. 6, sü. 44, lk. 18; sü. 46, lk. 87; sü. 49, lk. 36; sü. 51, lk. 81; sü. 52, lk. 127; sü. 55, lk. 152.

² sealsamas, sü. 44, lk. 31; sü. 46, lk. 111, 120; sü. 49, lk. 116, 120; sü. 51, lk. 109, 108; sü. 52, lk. 129, 134; sü. 55, lk. 166, 183

kondadega. Tööstuskoolide hulgas töötas
segakoolina (poeg- ja tütarlastele) Nar-
va Vene Emigrantide Komitee Tehnika-
kool.¹

Lähtudes tööstuskoolide eesmärgist
valmistada ette nii teoreetiliselt kui
praktiliselt õppinud töölisi, võib öelda,
et õpetus koolides toimuski peamiselt
kahes liinis: 50 % nädalaturundide ko-
garvust kulus praktilisele tööõpetu-
sele, mis toimus kooli töökodades ja
ülejäanud 50 % õppeajast kulus teo-
reetiliseus õppetöös nii üldharidus-
line õppeainete kui ka tehniliste eri-
ainete näol.²

Alljärgnevalt on esitatud üksik-
asjaline tööstuskoolide tunnikava
1937./38. õ.-a. kohta, mis üldjoontes keh-
tis kõigil raadeldavatel õppeaastatel
(väikesi kõikumisi võis olla ainult
tundide arvus, õppeained jäid muu-
püsima).

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 18-52
sü. 46, lk. 87-111
sü. 49, lk. 36-120
sü. 51, lk. 81-108
sü. 52, lk. 116-159
sü. 55, lk. 152-196

² vt. Kutselharidus Eestis, lk. 79

Tabel nr. 9

Tööstuskoolide üldõppeainete tunniplaan¹

Jrk. nr.	Õppeaine nimetus	Nädalatuunid				
		I kl.	II kl.	III kl.	IV kl.	Kokku
1	Emakeel	4	3	2	2	11
2	Võõrkeel	4	3	2	2	11
3	Matemaatika	4	3	2	2	11
4	Füüsika ja keemia	2	2	-	-	4
5	Mehaanika ja masina- õpetus	-	-	2	2	4
6	Elektrotehnika	-	-	2	-	2
7	Ühiskonna- ja käitiseõpetus	-	-	2	-	2
8	Kalkulatsioon ja arve- pidamine	-	-	-	2	2
9	Joonistamine	2	-	-	-	2
10	Joonestamine	2	-	-	-	2
11	Riigikaitse õpetus	2	2	2	2	8
12	Kehaline kasvatus	2	2	2	2	8
13	Laulmine, muusika	1	1	1	1	4
14	Tervishoid	-	-	-	1	1
	Kokku	23	16	17	16	72

Metallitöö-, puidutöö-, maabritöö-, sadulsepa- ja keraamikaosakondadel oli tunniplaan tundide arvu osas ühesu-

¹ Kutselharidus Eestis, lk. 80

gune:

Tabel nr. 10

Tuu. nr.	Õppeaine nimetus	Nädalatummid				
		I kl.	II kl.	III kl.	IV kl.	Kokku
1	Erialaline joonestamine	-	2	2	4	8
2	Tehnoloogia	-	2	2	1	5
3	Tööõpetus	15	18	23	23	79
	Kokku	15	22	27	28	92

Ehitusosakonnal oli tundide arv sama, ainult õppeainete osas oli tunnikarala laiem. Õpetus toimus sellistes ainetes nagu ehitusmaterjalid, ehituskonstruksioonid, topograafia ja somitaartehnika.²

Kommenteerides toodud tunniplana näeme, et üldainete osas oli suur erikaal emakeelel, matemaatilal ja eriti positiivsena tuleb alla kriipsutada võõrkeele tundide suurt osatähtsust.

Samalt oli see tingitud vajadusest tutvuda välismaise tehnilise kirjandusega. Üldhariduse osas andis tööstuskooli lõpetajale üldharidusliku keskkooli (9 õppeaastat) lõpetanutega võrdsed

¹ Kutsiharidus eestis, lk. 80-81

² sealsamas, lk. 81

õigused edasiõppimiseks.

Päevastest tööstuskoolidest veidi erinevamad õppetöö korralduselt ja ulatuselt olid õhtused tööstuskoolid. Nendes koolides ei olnud tööpetust ega praktilisi töid. Selle asemel aga nõuti koolidesse astumiseks teatud arv aastaid praktilist staaži vastavais tööstustes.¹ Ühest küljest õhtused tööstuskoolid sarnanesid tööstusõpilaste koolidega (õhtune õppeaeg, ei teostatud praktilisi töid koolis), kuid teisest küljest ka erinesid suurem õppetöö ulatus, eelstaaži nõue.

Kodanliikumise eestis oli õhtuseid tööstuskooli 2 – Virumaa Kaevanduskool ja Tallinna Eraste tülitööstuskool.

Esimene neist oli tööd alustanud juba 1932. a. 2-aastase koolina. 1936. a. piendati kooli kursust 3-le aastale. Kool valmistab ette töölisti põlevkivitööstuse jaoks. Vastavalt sellele oli koolis 2 osakonda – kaevanduse- ja õlitööstuse osakonnad. Õppetöö toimis koolis õhtuti 3 korda nädalas. Ettevalmistusklassi võeti 6-klassilise algkooli lõpetaja-

¹ Vt. Kutseliikumise eestis, lk. 85

nuid, kui nad olid vähemalt 18 aastat vanad.¹ Õpilasteus olid põlevkivitööstuste ja kaevanduste töölised.

Kooli I klass oli ettevalmistava klassis üldhariduslikes ainetes mõlematele osakondadele. Lähivõetavaid üldhariduslikke aineid oli 5: eesti keel, matemaatika, füüsika, keemia ja joonistamine ning joonestamine. Erialane väljaõpe algas II klassis.²

Kodanliku Eesti mõnede haridus- ja tööstusringkondade esindajate poolt tõsteti üles küsimus nn. kaevandusõpilaste koolide asutamisest suuremate põlevkivitööstuste juurde,³ mis oleksid ette valmistanud küllaldasel hulgal õppinud töölisi, kellele järele järjest suuremaid perspektiive on ar. põlevkivitööstus tundis suurt vajadust. Pealegi asus 1932. a. asutatud kaevanduskool Jõhvis, seega enam suurematest põlevkivikeskustest, kust töölised, kes oleksid tahtnud õppida kaevanduskoolis, oleks tulnud igakord sõita Jõhvi, mis oleks na majandusli-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 29; sü. 47, lk. 151; sü. 49, lk. 82; sü. 51, lk. 106; sü. 55, lk. 193 ja

Kutseharidus Eestis, lk. 275

² sealsamas

³ Kutseharidus Eestis, lk. 87

kult hakanud ülejõu väima. Selle küsimuse lahendamiseni aga siiski ei jõutud.

Teine õhtune tööstuskool asutati 1936. a. selleks, et anda teustiialalist kutseharidust, sest oli ju uodanlikus Eestis üks esimesi tööstusharusid tööliste arvu poolest just teustiilitööstus, mis ka nõudis kvalifitseeritud tööjõudu. Kool oli 2-aastase õppeajaga ning töötas ühe, mehaanilise uudumise osavõnnaga. Kooli astumisel oli nõutav 3-aastane eelpraktika.¹

Õppemaasu küsimusel on küll I peatükis peatatud, kuid ei ole üleliigne vaadelda seda probleemi veeluord.

I peatükis on illustreerimiseks toodud tabel õppemaasude kohta ainult nende tööstuskoolide osas, kus õppemaasu võeti. Sellele tabelile tuleks veel lisada mõningaid andmeid.

Täiesti õppemaasuta töötasid kogu perioodi jooksul Haapsalu Tööstuskool ja Virumaa Haeranduskool.² Tallinna Erateustiiltööstuskoolis oli I aastal õp-

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, si. 49, lk. 54; si. 51, lk. 83; si. 52, lk. 157; si. 55, lk. 196

² ORJA, f. 1108, nim. 6, si. 44, lk. 28, 29; si. 46, lk. 99; si. 47, lk. 151; si. 49, lk. 82, 118; si. 51, lk. 104, 106; si. 52, lk. 136; si. 55, lk. 164, 193.

peenus uuguni 80 ur., mida hakati järk-järgult vähendada kuni 40-le uroonile¹ kas vähete õppida soovijate või kooli ülalpidaja rahalise seisukorra paranemise tõttu. Lisamärkuse-
na olgu öeldud, et õppemaks sellise-
na, nagu ta on esitatud nimetatud tabelis, kehtestati põhiliselt 1935./36. õppe-
aastal. Enne seda, nagu nähtub koo-
lide tegevusaruannetest, enamikes töös-
tuskoolides õppemaksu polnud.

Kuid õppemaks üksinda veel ei iseloomusta õppimisvõimalusi töös-
tuskoolides. Sellega kaasneb tingima-
ta veel õpperahendite, -raamatute ja
-materjali küsimus. Võiks arvata, et
kui õpilane tasus õppemaksu korrali-
kult ära, siis polnud enam mingit
takistust õppimiseks. Aga kahjuks
ei olnud see nii, esas tööstuskoolides
pidid õpilased muretsema ise õppe-
vahendid ja -materjali, mis tõi pal-
ju lisakulu ja prautiliselt muutis
õppimise tööstuskoolis vägagi kulukaks.
Nii tuli Tartu Tööstuskoolis õppema-

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, sü. 49, lk. 54; sü. 51, lk. 83; sü. 52, lk. 157;
sü. 55, lk. 196

su kõrval õpilasel ise muretseda õp-
petarbed, millele ulus 20-25 krooni
aastas, Põltsamaa Tööstuskoolis oli see
näitaja 15-25, Petseri Tööstuskoolis
20-30, Kuressaare Tööstuskoolis 15-20 kroo-
ni. Mõnes koolis, näiteks Narva Tööstus-
koolis anti tööriistad ja tööks ulur
materjal kooli poolt. Kuid õpperaa-
matud tuli kõigil enestel muretseda.

Koolid ilma õpilasteta usisteerida
ei saanud. Selleks esitaksime allpool
andmeid õpilaste hulga kohta töös-
tuskoolides. Kõige esiteks anname üli-
vaate kõigis tööstuskoolides õppivate
laste üldarvu kohta.

Tabel nr. 11

1934./35. õ.-a.	-	1000 ²
1935./36. õ.-a.	-	1040
1936./37. õ.-a.	-	1128
1937./38. õ.-a.	-	1227
1938./39. õ.-a.	-	1514
1939./40. õ.-a.	-	1629

Nagu näeme, tõusis õpilaste arv

¹ vt. Kutselariidus Eestis, lk. 251, 257, 261, 266, 272

² ORKA, f. 1108, nim. 6, n. 47, lk. 10, 42, 123, 143

n. 55, lk. 152-193

aastast aastasse, mis on loogiliselt seletatav uute koolide avamisega. Kui suur aga oli õpilaste arv igas tööstuskoolis eraldi, seda näitab alljärgnev tabel, kus on esitatud andmed raudeldava perioodi 1. õ.-a., s.o. 1934./35. ja viimase, 1939./40. õ.-a. kohta.

Tabel nr. 12

Kooli nimetus	Õpilaste arv ¹	
	1934./35. õ.-a.	1939./40. õ.-a.
Riigi Tööstuskool	150	222
Tartu Tööstuskool	152	243
Narva Tööstuskool	123	156
Paide Tööstuskool	102	126
Valga Tööstuskool	100	140
Tõru Tööstuskool	83	106
Põltsamaa Tööstuskool	86	129
Kaapsalu Tööstuskool	69	122
Kuressaare Tööstuskool	105	183
Võrumaa Kõrvalkool	30	31

Pitseri Tööstuskooli võeti 1. aastal (1935. a.) vastu 45 õpilast, 1939./40. õ.-a.-l töötas kool 87 õpilasega.² Narva Vene

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, si. 44, lk. 18-52;
si. 55, lk. 152-196

² Sealsamas, si. 46, lk. 111; si. 55, lk. 110. Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Emigrantide Komitee Tehnika-uudis olid need näitajad vastavalt 23 ja 70.¹

Kui nüüd toodud andmeid võrrelda, siis on selge, et koolid, tingituna vajaduse kasvust tööjõu järele, olid oma tegevust ulatuslikumaks muutnud (koolimurumide laiendamine, riigi toetus), millest on tingitud õpilaste arvu suurenemine. Tõus toimus peaaegu ühtlaselt, tagasihinevut oli vast ainult neis koolides, kus õppemaksu tõsteti. Nii oli Riigi Tööstuskoolis 1938./39. õ.-a.-l õpilasi rohkem kui 1939./40. õ.-a.-l — 266, sest siis tõsteti õppemaksu 20-lt 40-le kroonile, Paide Tööstuskoolis oli 1938./39. õ.-a.-l õpilasi 136, seega rohkem kui 1939./40. õ.-a.-l, sest siis tõusis õppemaks 30-lt 40-le kroonile.²

Tuleb ka silmas pidada, et mitte kõik õpilased, kes kooli astusid, ei lõpetanud kooli väga mitmesugustel põhjustel, milledest peamine oli just majanduslik olukord. See protsess toimus kõigil õppeaastatel, aga raatl-

¹ OR KA, f. 1108, nim. 6, sü. 51, lk. 97; nr. 55, lk. 190

² sealsamas, sü. 52, lk. 120, 127; nr. 55, lk. 152, 171

me lähemalt näiteks 1938./39. õ-a-t, mil õpilaste arv tööstuskoolides oli nõrgem kui ulnevatel õppeaastatel. Parema ülevaate saamiseks toome ära õpilaste arvu klasside kaupa.

Tabel nr. 13

1

Õpilaste arv

Koolid	I ul.	II ul.	III ul.	IV ul.	Kokku
Riigi Tööstuskool	123	69	51	23	266
Hlaapsalu Tööstuskool	37	29	28	19	113
Huussaare Tööstuskool	56	52	34		142
Narva Tööstuskool	48	51	30		129
Paide Tööstuskool	40	41	42	4	127
Petseri Tööstuskool	19	20	24	22	85
Põltsamaa Tööstuskool	49	27	16		92
Tartu Tööstuskool	133	64	41		238
Valga Tööstuskool	48	36	27		111
Võru Tööstuskool	47	28	14		89

Toodud näidete varal saab leida õpilaste keskmise väljalangemise %, mis näiteks Riigi Tööstuskoolis oli ca 18, Hlaapsalus ca 51, Tartus ca 30 jne.

Kuid peab lisama, et tööstuskoolid ei suutnud naugeltki nõiki soovijaid

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 47, lk. 126

vastu võtta, mida muudugi eluõige tuleb seletada keemide kitsikuse ja osaliselt sisseastujate teadmiste nõrga tasemega.

Täielikku andmeid saab selles küsimuses esitada 1939./40. õ.-a. kohta.

Tabel nr. 14

Koolid	kooli astuda soorijaid	võeti vastu ¹ õpilasi
Riigi Tööstuskool	117	58
Tartu Tööstuskool	131	82
Narva Tööstuskool	106	56
Välga Tööstuskool	119	47
Paide Tööstuskool	49	41
Petseri Tööstuskool	44	32
Võru Tööstuskool	43	36
Põltsamaa Tööstuskool	67	45
Haapsalu Tööstuskool	49	39
Kuressaare Tööstuskool		67
Narva Vene Emigrantide		
Komitee Tehnikakool	47	39
Virumaa Laevanduskool	31	31
Tallinna Eratehnikatööstuskool		

¹ OR KA, f. 1108, min. 6, si. 55, lk. 152-193

Tabelis toodud 4 esimest tööstuskooli jätsid kõige enam soovijaid unse taha. Riigi, Tartu ja Narva Tööstuskoolide osas võiks seda seletada sellega, et need asusid Eesti kolmes suurimas linnas ja ühtlasi ka tööstuskeskuses, mis olid kõik suurema elanikkonnaga kui teised linnad.

Kuid vaatamata sellele, et tööstuskoolides õppemaaus oli üpris kõrge ja kõiki kooli astuda soovijaid ei suudetud vastu võtta, etendasid tööstuskoolid küllaltki kaalukat osa tööstusliku kutsehariduse võrgus kodanlikes Eestis.

2. Eritiübilised keskastme koolid

Eritiübilisteks keskastme koolideks olid Tartu Tehnikakeskool, Pärnu Kalanduskool ja Raudteekool Tallinnas. 2 esimest kooli pidasid ülal omavalitsused, Raudteekool aga oli riigikool.

Tartu Tehnikakeskool asutati

1935. a. Ta oli 4-aastase õppeajaga päevane tööstuskool, kuid teda ei saa vaadelda koos teiste tööstuskoolidega, sest Tartu Tehnikakeskuskool andis tehnilist haridust raud- ja maanteede alal. Vastavalt sellele oli koolil 2 osakonda - mehaanikaosakond, mis valmistas ette vedurijuhi kutsele ja ehitusosakond, kus õpilased said ettevalmistuse teemeistri kutsele raud- ja maanteedel. Ja just õppetöö korralduselt erineski Tartu Tehnikakeskuskool normaaltüüpi tööstuskoolist. Nimelt oli seal prautiline tööõpetus väiksema ulatusega kui viimastes ja teoreetiliste tundide arv oli suurem. Väikesemot sisepraatika kompenseeris teataval määral sundusliku suurepraatika (praatika oli tasuline).¹

Missugune õppetöö korraldus oli koolis läbi viidud?

I klass nagu Virumaa Kaevanduskooliski oli üldharidusliku ettevalmistusega, kus kõige rohkem oli nädalatuunde ette nähtud matemaatikas

¹ O.R.K.A., f. 1108, nim. 6, nr. 46, lk. 113; nr. 49, lk. 64; nr. 51, lk. 85; nr. 52, lk. 138; nr. 55, lk. 186 ja Kutselharidus Eestis, lk. 278

(6 tundi) ja praktiliste tööde osas (5 tundi) mõlemal erialal, mida hakati põhjalikult õppima alates III klassist. Üldtunlik üldainete läbivõtmine toimus ka veel II klassis. Eriainete hulgas pühendati aega eelkõige praktilistele töödele (12 tundi nädalas).¹

Kooli lõpetajail olid võrdsed õigused tööstuskoolide lõpetajatega.

1939. a. avati Raudteekool Tallinnas. Avamisel olid mitmed põhjused. Tartu Tehnikaülikoolis andis tunda praktilise õpetuse puudulikkus. Samuti leiti kogemuste varal, et raudteetehniliste eriaainete õpetamiseks peab eelnema vähemalt 1-aastane praktika raudteetehnistuses. Raudteekool avatigi 2 osakonnaga – teede- ja mehhaanika osakondadega.² Vabariigi Presidendi otsusega 27. juunist 1938. a. tuli seoses Raudteekooli avamisega 1939. a. asuda Tartu Tehnikaülikooli järkjärgulisele sulgemisele:

- a) I klass 1. oktoobrist 1938. a.,
- b) II klass 1. oktoobrist 1939. a.,

¹ vt. Kutsesandidus Eestis, lk. 89-90

² ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 55, lk. 202

c) III klass 1. outoobrist 1940. a.,

d) IV klass 1. outoobrist 1941. a.

Yeda otsust hakati ka uohe ellu viima.

Teisens sellesse alajaotusesse uuulvans koolius oli Pärnu Kalanduskool, mis avati 1929. a. Pärnumaa Kaubanduskooli juures kalaasjanduse eriklassina. A. 1933 muudeti see eriklass iseisvans Pärnu Kalanduskoolius, kus juures 1935. a. pikendati õppeaiga 2-le aastale. Kool oli omavalitsuse ülalpidada.² Kooli eesmärgiks oli ette valmistada tööjõudu kalapüügi, kalatööstuse ja kalakasvatuse alal. Kool oli ühiskool ja baseerus 6-klassilisele algkoolile. Olgugi et kool andis ettevalmistust mitmel alal, eriharused koolis polnud. Hilisem praktika töö näol pidi asendama õppimise eriharudes. Õppetöö toimus nii suvel kui talvel: talvel teoreetilised ained, milliseid oli tunnikavas ette nähtud nädalas 37 tundi ja praktiline õppus suvel, mil nädalas kuulus

¹ RT 1938, 59, 586, 1801

² ORJA, f. 1108, nim. 6, nü. 44, lk. 39; sü. 46, lk. 155; nü. 49, lk. 87; nü. 51, lk. 110; sü. 52, lk. 162; sü. 55, lk. 199 ja

sellele 45 tundi. Kooli suvepraktika oli huvitav, teostati töid kalapüügi- tehniliste, kalatööstus-kaubandusline, kalakasvatuse ja erialase loodusteadu- se (kalanduszoologia ja ihtioloogia) alal.¹

Eritüübilistest kesuastme kutsesoo- lidest Pärnu Kalanduskoolis toimus õpetus mausuta, Tartu Tehnikakesk- koolis oli õppemausu suuruseks kogu- susisteerimisaja vältel 40 nr. ja vast- aratud Raudteekoolis, mis sai uodan- liku korra tingimustes töötada ai- nult 1 aasta, oli ette nähtud õppe- maksuna 30 nr., mida hakati nõud- ma alates II klassist, sest I klass kujutas endast eelpraktikat, mille- lest ei tulnud mausta.

Kui palju noori õppis siis vaa- deldavates koolides?

Pärnu Kalanduskool võttis iga aastaga üha rohkem õpilasi vastu, nii et õpilaste arv, mis 1934./35. õ.-a.-l oli 23, tõusis 44-le 1939./40. õ.-a.-l. See- juures ei muutnud kool kõiki soovi-

¹ M. Kutselharidus Eestis, lk. 282

² O.R.K.A., f. 1108, nim. 6, nr. 44, lk. 39; nr. 46, lk. 113, 155; nr. 49, lk. 64, 87; nr. 51, lk. 85, 110; nr. 52, lk. 138, 162; nr. 55, lk. 186, 199, 202

jaid vastu võtta. Nii 1939./40. õ.-a.-l oli kooli astuda soovijaid 41, aga vastu võeti ainult 28.¹

Tartu Tehnikaülikool võttis uue üha enam uusi õpilasi vastu kuni 1938. aastani, mil asuti tema likvideerimisele. I tööaastal võeti kooli vastu 48 õpilast. 1938. aastaks oli kooli õpilaste arv tõusnud 94-le.² Osaliselt võiks sellist õpilaste arvu tõusu seletada asjaoluga, et Tartu Tehnikaülikool oli ainuke taoline õppeasutus.

Raudteekooli võeti vastu kõik soovijad - 37 õpilast.³

3. Tööstusõpilaste koolid

Tööstuskoolide kõrval andis teatavasti õppinud tööliste ja hiljem ka meistrikuurse tööstusõpilaste kool. Vaatamegi lähemalt, millised tööstusõpilaste koolid töötasid kodanliikumise eest ja

¹ ORKA, f. 1108, min. 6, nr. 44, lk. 39; nr. 55, lk. 199

² Sealsamas, nr. 46, 113; nr. 55, lk. 186

³ Sealsamas, nr. 55, lk. 202

kuudas oli neis korraldatud õppetöö.
 1934./35. õ.-a.-ks oli kodanlikus Eesti
 Nõukogus avatud 7 tööstusõpilaste koo-
 li, mis kõik olid asutatud 20-ndate
 aastate keskpaiku. Need koolid olid:

- 1) Riigi Tööstusõpilaste kool,
- 2) Tallinna Linna Naistööstusõpilaste kool,
- 3) Tartu Linna Tööstus- ja Majandusõpi-
 laste kool,
- 4) Möisaküla Tööstusõpilaste kool,
- 5) Narva Tööstusõpilaste kool,
- 6) Pärnu Tööstusõpilaste kool,
- 7) Raunere Tööstusõpilaste kool.¹

1930-ndate aastate keskajal hakati
 intensiivselt asutama uusi tööstusõpi-
 laste kooli ja seda samal põhjusel,
 mis teisi kooli. Kapitalistlik töös-
 tus vajab kaadrit, kes oskaks uut
 seadmete ja masinatega ümber käia.
 Ja kõige enam vajati ikkagi kvali-
 fitseeritud töölisi võrreldes meistrite,
 tehnikute ja inseneridega. Õppinud
 tööliste enamus aga tuli just tööstus-
 õpilaste koolidest.

1935. a. avati 3 uut tööstusõpilaste

¹ O.R.K.A., f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 10-45

kooli: Viljandis ja Valgas ning Tallin-
nas muudeti 1922. a. aratud elektro-
tehniku kursused NMKÜ Eratööstus-
õpilaste kooliks. 1937. a. asutati veel
2 kooli: Põltsamaal ja Kuressaares.
Kõik need 12 tööstusõpilaste kooli eksis-
teerisid kuni kodanliku korra kumu-
tamiseni Eestis.

Mis puutub koolide ülalpidamisse,
siis enamusest nendest, nimelt Tallinna
Linna Naistööstusõpilaste, Tartu, Kuressa-
saare, Mõisaküla, Narva, Pärnu, Rak-
vere, Viljandi ja Valga¹ tööstusõpilas-
te koolid olid omavalitsuste ülalpi-
dada. Aga ülejäänute osas oli pilt
selline: Riigi Tööstusõpilaste kool kuu-
lus riigile, Tallinna NMKÜ Eratöös-
tusõpilaste kool NMKÜ-le ja Põltsa-
maa Eratööstusõpilaste kooli ülalpi-
dajaks oli Põltsamaa linnavalitsus
Põltsamaa Kutseliste Käsitöölise Ühingu
toetusel.² Sellest võibolla ka liide era-
kooli nimetuse ees.

Põhiliselt kandis kõik kooli üllud te-
ma ülalpidaja, riigi toetus selles osas

²DRKA, f. 1108, nim. 6, n. 44, lk. 10-45; n. 46, lk. 115-138;
n. 49, lk. 40-103; n. 51, lk. 112-136;
n. 52, lk. 169-219; n. 55, lk. 96-129.

¹Valga Tööstusõpilaste kool töötas peale avamist 2 aastat, 1935.-1937. a.
erakoolina

ei olnud järjekindel. Nagu näitavad andmed 1938./39. õ.-a. kohta, said ainult osa kooli sel aastal toetust, teine osa ei saanud midagi. Arvata võib, et selline olukord valitses igal aastal. Nii sai Tallinna Naistööstusõpilaste kool õppetarvete muretsemiseks toetust 750 kr., Põltsamaa Eratööstusõpilaste kool 575 kr., Viljandi Tööstusõpilaste kool 250 kr. Kõige rohuem oli toetust määratud Tallinna NMK-i Eratööstusõpilaste koolile - 4910 kr.¹, sest millise ühingu neel kui mitte Noorte Meeste Kristliku Ühingu tegevust pidi riik soosima.

Nagu on teada, oli õppeaja kestus tööstusõpilaste koolides 3 aastat. Umbes sama ajaga pidi toimuma töösuse õppimine ka näitises, nii et oli võimalik lõpetada mõlemad õpingud uurraga. Erandi moodustas NMK-i Eratööstusõpilaste kool, kus õppeaeg oli 2 aastat.

Mida andis siis tööstusõpilaste kool

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 55, lk. 102, 105, 111, 129

nende aastate jooksul õpilastele? Kooli ülesandeks oli muudugi täiendada tööstusõpilaste praktilist väljaõpet õpinud töölisele tarvilike teoreetiliste ainete läbivõtmisega. Nendest teoreetilistest ainetest annab ülevaate tööstusõpilaste kooli tunnikava.

Tabel nr. 15

Jrnr. nr.	Õppeaine	Nädalatunnid			
		I ul.	II ul.	III ul.	Kokku
1	Eesti keel ja kirjandus	2	1	-	3
2	Matemaatika	3	2	-	5
3	Joonistamine ja joonestamine	2	-	-	2
4	Tehniline füüsika ja keemia	2	1	-	3
5	Arvepidamine ja kalkulasioon	-	-	2	2
6	Rodamine- ja tööstusõpetus	-	-	1	1
7	Tööstusliinid eriained (ametialade järgi)	-	5	6	11
	Kokku	9	9	9	27

Nagu näeme, oli õppetöö vägagi piiratud - 9 nädalatundi. Haridusminis-

¹ Kutsesõnara Eestis, lk. 94

teeriumi loal võis veel valitavaid aineid õpetada kuni 3 tundi nädalas. Õpilased käisid koolis 3-4 õhtut, seega tuli keskmiselt iga päeva peale 3 tundi.¹

Tööstusõpilaste kooli tunniarvas on 7. aineina märgitud tööstusliinud eriained. Olgu siia selgituseks paar sõna. Ideaalne oleus olnud oluord, kus iga tööstusõpilane oleus saanud täiendada teadmisi oma erialal. Enam-vähem sellisele olukorrale olid lähedased Tallinna ja Tartu Tööstusõpilaste koolid, kus oli moodustatud eriklassid ja-harud, nagu metallitöö-, puudutöö-, elektrotehnika-, nahatöö- jne. aladel. Aga väiksemate linnade ja alvite tööstusõpilaste koolid olid palju halvemal olukorras. Nimelt õppis seal ühes klassis väga mitmesuguste erialade õpilasi. Kihtivate seaduste kohaselt aga oli erirühma moodustamine vaja vähemalt 12 õpilast,² mida väiksemates koolides harva juhtus.

Ühine kõikidele tööstusõpilaste koolidele oli see, et peaaegu alati olid

¹ Mt. Kutselharidus Eestis, lk. 93

² sealsamas, lk. 96

klassidel 1 või rohkem paralleelklassi (Ia, Ib, Ic), mis töötasid kas eriaineklassina ehk eriharuna, näiteks metallitöö klass või segaklassina, s. t. mitme eriainega klass. Viimased järgnesid eriainete tundidel tööalade järgi rühmadeks. Klasside arv muidugi muutus üksikutele aastatele olenevalt õpilaste arvust koolis.

Põhilised õppealad kooli õppeprogrammis olid järgmised:

- a) metalli tööala,
- b) puidu tööala,
- c) juuksevi tööala,
- d) kehavatte tööala.

Õpetus nendel tööaladel toimus peaaegu igas koolis. Viimasel kahel tööalal täiendasid end elluõige naisõpilased. Mõnes koolis lisandusid veel sellised tööalad, nagu sadulsepa tööala Pärnus, Narvas ja Riigi Tööstusõpilaste koolides, trüki tööala Narvas ja Riigi Tööstusõpilaste koolides, elektrotehnika tööala Riigi ja Tartu Tööstusõpilaste koolides ning

¹ORJA, f. 1108, nim. 6, nr. 44, lk. 10-45; nr. 46, lk. 115-138;
nr. 49, lk. 40-103; nr. 51, lk. 112-136;
nr. 52, lk. 169-219; nr. 55, lk. 96-129

NMKÜ Eratööstusõpilaste koolis, mis üldse oli erinev teistest koolidest õppealade osas. Nimelt valmistas see kool õppinud töölisi ette peale elektrotehnikaa tööala neel raadiotehnikaa ja automehaanika tööaladel.¹

Samuti erines teistest koolidest Tallinna Naistööstusõpilaste kool, kus tegeldi naiskäsitöö aladega, nagu tekstiil-, juuksetöö- ja kodumajandusalad.

Õppemaasust sellises mõistes nagu teiste koolide puhul me võnelda ei saa. Ainsaus erandius nagu õppeainete osas nii ka õppemaasu suhtes oli Tallinna NMKÜ Eratööstusõpilaste kool, kus oli väga kõrge õppemaas - 50 ur.², mida tingis kindlasti asjaolu, et kool oli erakool. Kõigis teistes koolides nõuti õpilastelt õppematerjali maasu, mille suurus võinus 2-5 krooni vahel.³ Valga Tööstusõpilaste koolis, mis 2 aastat töötas erakoolina, nõuti neil aastatel 20 ur. õppe-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nü. 44, lk. 10-45; nü. 46, lk. 115-138; nü. 49, lk. 40-103; nü. 51, lk. 112-136; nü. 52, lk. 169-219; nü. 55, lk. 96-129

² sealsamas, nü. 46, lk. 122; nü. 51, lk. 118; nü. 52, lk. 213; nü. 55, lk. 105

³ sealsamas, nü. 55, lk. 96-129. Andmed on võetud 1939./40.

õ. a. aruannetest, mis aga erine andmete poolest teistel õppeaastatel.

maasu, 1937. a. aga, mil kool läus
linnaravalitsuse valdusse, kaotati see
ja asendati õppematerjali maasuga.
Õpperaamatud ja muud õppetarbed
tuli õpilastel muudugi ise muurets-
da, mille peale kulus kesumiselt 15 kr.
Ega koolis õppimine tulnudki noortel
väga odav, sest nad töötasid ju käi-
tistes ja vabrikutes õpilastena, kellede
palk aga oli kaunis väike, millest
nad pidid kooliskäimise kulud kand-
ma.

Mis puutub õpilaste kontingenti
tööstusõpilaste koolides, siis saab sel-
les küsimuses anda järgmise pildi.

Tabel nr. 16

Õpilaste arv kõigis tööstusõpilaste
koolides¹

1934./35. õ.-a.	—	1515
1935./36. õ.-a.	—	1640
1936./37. õ.-a.	—	1732
1937./38. õ.-a.	—	2056
1938./39. õ.-a.	—	2256
1939./40. õ.-a.	—	2069

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 10-45; sü. 46, lk. 115-138;
sü. 49, lk. 40-103; sü. 51, lk. 112-136; sü. 52, lk. 169-219;
sü. 55, lk. 96-129

Uuritava perioodi algul teatavasti usisteeris ainult 7 kooli, kuid seoses uute koolide avamisega kasvas arusaadavalt ka õpilaste arv ja nagu näeme, oli tööstusõpilaste hulk võrreldes tööstuskoolide õpilaste hulgaga suurem. Olemasolevail andmeil astus kodanlikus Eestis tööstusõpilastekoolidesse ca 7% algkooli lõpetanuid, samal ajal aga Soosemaal oli see arv 50%.¹

Õpilaste arv üksikuis koolides oli enam-vähem püsiv või näitas tõusu.

Tabel nr. 17

Koolid	Õpilaste arv ²	
	1934./35. õ.-a.	1939./40. õ.-a.
Riigi Tööstusõpilaste kool	230	363
Tallinna Linna Naistööstusõpilaste kool	336	331
Tartu Linna Tööstus- ja Majandusõpilaste kool	466	429
Pärnu Tööstusõpilaste kool	131	154
Narva Tööstusõpilaste kool	105	208
Rauvere Tööstusõpilaste kool	125	213
Mõisaviila Tööstusõpilaste kool	122	54

¹ vt. Kutsesõnandus Eestis, lk. 97

² ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 10-45; sü. 55, lk. 96-129

Teiste koolide osas, mis hiljem arati, tuleb märkida järgmist:

Tabel nr. 18

Õpilaste arv¹

Koolid	1935./36. õ.-a.	1937./38. õ.-a.	1939./40. õ.-a.
Tallinna NMK-i Eratööstusõpilaste kool	31	155	263
Viljandi Tööstusõpilaste kool	71	116	116
Välga Tööstusõpilaste kool	27	57	97
Kuressaare Tööstusõpilaste kool		21	52
Põltsamaa Tööstusõpilaste kool		31	14

Põltsamaa Tööstusõpilaste kooli 1939./40. õ.-a.-l uusi õpilasi vastu ei võetud.

Üldiselt võeti koolidesse vastu peaaegu kõik soovijad.

Tabel nr. 19

Koolid	kooli astu- da soovijaid	võeti vastu õpilasi ²
Viljandi Tööstusõpilaste kool	68	60
Välga Tööstusõpilaste kool	45	44
Mõisaküla Tööstusõpilaste kool	20	20
Rakvere Tööstusõpilaste kool	114	93
Narva Tööstusõpilaste kool	86	86
Tartu Tööstusõpilaste kool	230	210

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, sü. 46, lk. 122, 133, 135; sü. 49, lk. 97, 103; sü. 51, lk. 111, 126, 128, 132, 136; sü. 52, lk. 199, 203, 207, 213, 219; sü. 55, lk. 105, 111, 114, 126, 129

² sealsamas, sü. 55, lk. 99, 108, 111, 114, 117, 123

Toodud tabel käib 1939./40. õ-a. kohta ja selle põhjal võib öelda, et enamuse soovijaid võeti koolidesse vastu.

Siinkohal esitame andmed õpilaste vastuvõtu kohta kõigisse tehnilistesse ja tööstuslikesse keskuastme kutsekoolidesse 1938. a.

Koolide algusklassidesse soovis astuda	2237 õpilast
Vastu võeti algusklassidesse	1819 õpilast
Vastu jäid võtmata:	
a) ei vastanud vastuvõtu tingimustele	158 õpilast
b) rüümi puudusel	260 õpilast ¹

Need arvud on selleks siin toodud, et esiteks eraldi koolide liikide kohta selliseid andmeid ei leidunud ja teiseks, et näidata, kui palju õpilasi jäi eripõhjustel vastu võtmata. Lõige suurem osa taunistusest oli rüümi puudus.

Kokkuvõttes võib öelda, et tööstusõpilaste koolid tänu sellele, et seal sai õppida töö kõrvalt, olid kujunenud

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, nr. 47, lk. 117

III peatükk

Kõrgema astme kutsekoolid 1934 - 1940

Kõrgema astme tööstuslikku ja tehnilist haridust võimaldasid kodumaa Eestis ajajärgul 1934-1940 sellised koolid, nagu Tallinna Tehnikum, Tartu Tehnikum, Tallinna Merekoos, Luressaare Eramerekoos (täpsema nimetusega kapten J. Tiär'i Eramerekoos Luressaares), Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kool koos Riigi Töökäsitööstuskooliga ning Riigi Kõrgem Kunstikool.¹

1. Tehnikumid

Tallinna Tehnikumi väljakuju-
misest on antud ülevaade käesoleva
töö I peatükis. Kuid 1928. a. seadus
ei jäänud sel alal viimaseks. Mõnin-
gaid muudatusi tehnikumide osas
tõi ka 1937. a. „Kutsehariduslike õppe-
asutuste seadus.“ Esiteks muudeti uue

¹ sellised olid koolide nimetused 1940. aastaks

seadusega tehnikumide konstruksiooni: enne baseerus Tallinna Tehnikum 6-klas- silisel algkoolil ning õppeaeg tehni- kumis kestis 5 aastat. Uue seaduse alusel aga baseerusid tehnikumid kesu- ja kutsekoolil ning töötasid 3-aastase õppeajaga.¹ See ümberkorral- dus oli muudugi kodanliku koolipo- liitika üheks osaks - kitsendada töö- rahva lastele kõrgema kutseharidu- se omandamist. Esiteks juba paljud tööliste lapsed ei suutnud lõpetada algkooli, rääkimata keskkoolist! Ja ka edasimineku kutsekoolist tehni- kumi oli paljudele ainult unistuseks.

Teiseks muudatuses oli see, et li- sans Tallinna Tehnikumile avati sa- malaadne tehnikum 1937. a. ka Tar- tus. Mõlemad õppeasutused olid riigikoolid. Õppejõudude palvade tasu- mise kõrval tuli riigil valdada igal aastal summasid sellisteks väl- jamineuteks nagu koolihoonete re- mont ja õppevahendite soetamine.

1938./39. õ-a-l oli Tallinna Tehnikumi

¹ RT 1937, 53, 470, 1085

elavnes, uus uulud olid üldse
76.342, 98 kr., õpperahendite muretsemi-
seus ette nähtud 5688, 29 kr. Sellest sum-
mast tasus riik 3960, 16 kr. (ülejäamud
osa laenus õppemaksudest). Tartu Teh-
nikumi 1938./39. õ.-a. elavnes ettenähtud
summa õpperahenditele - 2647, 57 kr.
tasus terrenisti riik.¹ Tuleb aga meeles
pidada, et riik sai raha elanikkon-
nalt võetavate maksude näol.

Ja nüüd peatume lähemalt õp-
petöö korraldusel Tallinna Tehniku-
mis aastatel 1934-1937, seega enne
uuendusi.

Tallinna Tehnikumi 5-aastane
kursus oli jaotatud 2 ossa: 2 esimest
õppeaastat moodustasid nn. üldastme,
3 viimast aga eriaastme. Tehnikumis
oli üldse 4 osakonda: masinaehitus-,
elektrotehnika-, ehitustehnika- ja maa-
möödu-kultuuritehnika osakonnad.²
Üldastmes töötasid koos 2 esimest ja
2 viimast osakonda.

Üldastmes toimus õpetus üldhari-
duslikes ainetes (eesti keel, soomsa keel, ma-

¹ ORJA, f. 1108, min. 6, nr. 55, lk. 206, 210

² Sealsamas, nr. 44, lk. 17; nr. 46, lk. 144; nr. 49, lk. 46

temaatika, füüsika, keemia, joonistamine, geograafia, riigikaitse õpetus ja võimlemine) ning üldtehnilistes ainetes (tehniline viiri, tehniline joonestamine, mehaaniline tehnoloogia ja praktilised tööd töökodades). Eriastmes toimus õpetus eeskätt tehnilistes viirainetes, mis igas osakonnas olid isesugused. Nende kõrval jätkati ka mõningate üldtehniliste ja -hariduslike õppeainete läbivõtmist, nagu keeled ja matemaatika.¹

Uuenõukulises tehnikumis üldaste uue selline vastati ära, sest seda asendas sisseastujate kõrgem hariduslik tase. Eriained jäid endastmõistetavalt eriosakondades samadeks mis enne, ainuke erinevus oli selles, et kui enne maamöödu-kultuurtehniku osakond oli ühine, siis uute korralduste alusel need 2 haru lahutati iseseisvaks osakondadeks. Seega hakkas Tallinna Tehnikum töörama alates 1937. a. 5 osakonnaga.

Tartu Tehnikum alustas 1937. a. tööd 1 osakonnaga - elektrotehnika osakonnaga.

¹ vt. Kutselharidus Eestis, lk. 99

konnaga. 1939. a. arati lisaus sellele veel masinaehitussaanond.¹

Mõlemates tehnikumides oli küllaltki kõrge õppemaks - 40 kr. aastas. Õppemaksu suurus jäi muutumatuks mõlema kooli osas kõigil vaadeldavatel aastatel.² Ka sinu ei pääsenud õpilased lisauuludest. Tallinna Tehnikumis pidid õpilased õpperaamatute ja kirjutusvahendite kõrval endale soetama kõik joonestamisvahendid. See kokku nõudis aga aastas ca 40 kr. Kui nüüd kokkuvõtteks öelda, et tehnikumis õppimine ei võimaldanud selle kõrvalt töötamist ning igal õpilasel tuli aastas ligi 80 kr. kulutada õppimisele, siis on selge, et paljud noorukid sedit list luksust endale lubada ei saanud. Ainsaus soodustuseks oli tasuta 2-kuine sureprantika, kusjuures kool muretses prantikaoshti, kus teenistus oli 20-50 krooni piirides.³

Kuid vaatamata sellele töötasid mõlemad tehnikumid päris suure koor-

¹ ORJA, f. 1108, min. 6, nr. 55, lk. 210

² sealsamas, nr. 44, lk. 17; nr. 46, lk. 144; nr. 49, lk. 46; nr. 51, lk. 73, 75; nr. 52, lk. 149, 153; nr. 55, lk. 206, 210

³ vt. Kutselharidus Eesti, lk. 296

musega.

Tabel nr. 20

Õpilaste arv tehnikumides¹

Õppeaastad	Tallinna Tehnikum	Tartu Tehnikum
1934. /35.	289	—
1935. /36.	325	—
1936. /37.	347	—
1937. /38.	294	23
1938. /39.	269	51
1939. /40.	261	86

Nagu nähtub tabelist, langeski sees vastuvõtukorra muutmisega Tallinna Tehnikumis õpilaste üldarv, kuid samas peab lisama, et nagu näitavad vastavad andmed 1939./40. õ.-a. kohta, oli kooli astuda soovijaid ikkagi rohkem kui suudeti vastu võtta.

Tabel nr. 21

	kooli astuda soovijaid	võeti vastu ² uusi õpilasi
Tallinna Tehnikum	139	90
Tartu Tehnikum	52	41

² OR KA, f. 1108, nim. 6, sü. 55, lk. 206, 210

¹ OR KA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 17; mü. 46, lk. 144; mü. 49, lk. 46;

sü. 51, lk. 73, 75; mü. 52, lk. 149, 153; mü. 55, lk. 206, 210

Selline oluord, uus osa soorijaid tehnikumide nste taha jäid, seletub sellega, et kummalgi koolil polnud omaette koolihooneid ja seetõttu andis tunda ruuminiitsiisus. Tallinna Tehnikumi osas mõjus õpilaste arvu vähenemisele veel asjaolu, et alates 1939. aastast hakati keskkooli lõpetanuil sissastujatelt nõudma 2-kuist eelpraktikat, mis edaspidi pidi pikema ühele aastale. Eelpraktikat saikas mehaanikatöökodades, lhitustööl või maaparandustööl.

Tehnikumi lõpetajad võisid asuda tööle kas oma erialal, mida enamikel juhitudel tehtigi, või siis oli veel võimalus astuda kas Tallinna Tehnikauilikooli või Tartu Ülikooli.

2. Merikoolid

Kaubalaevastiku juhtkonda valmistasid kodanliisus Eestis ette 2 merikooli: Tallinna Merikool ja Kuresaare Eramerikool. Ametlikult uill

Kuressaare Eramerikooli ei nimetatud kõrgema astme kutsukooliks, kuid kuna ta töötas samadel alustel ja korras kui Tallinna Merikool, siis vaadeldakse neid kooli koos.

Tallinna Merikool avati riigikoolina 1919. a. tüürimeeste ettevalmistamiseks. 1931. a. toodi üle Tallinna Merikooli juurde laevamehaanikutekool, mis oli asutatud 1920. a. Tallinna Tehnikumi juurde. Sellest ajast alates nimetati ühendatud kool Tallinna Mere- ja Laevamehaanikutekooliks. Ümbernimetamine Tallinna Merikooliks toimus 1935. a.¹, millise nimetuse all töötas kool kuni 1940. aastani.

Tallinna Merikool töötas kogu uu-ritava perioodi jooksul 2 osakonna-
ga - navigatsioon- ja mehaanikaosa-
kondadega.² Esimene neist valmistas et-
te kaubalaevade tüürimehi ja kapte-
neid ning teine laevamehaanikuid.

Täieliku õppeaja kestus oli 4 aastat, milledest esimene aasta kujutas endast eelklassi ja mis oli ühine

¹ vt. Kutsuõhik Eesti, lk. 298

² ORJH, f. 1108, nim. 6, n. 44, lk. 11; n. 46, lk. 140; n. 49, lk. 51; n. 51, lk. 177; n. 52, lk. 164; n. 55, lk. 217

mõlemal osakonnal jaksus. Sellele järgnesid 3 eriklassi kummaski osakonnas.¹ Õelklass oli ette nähtud nendele õpilastele, kellel ei olnud uue kesukooli või kutsekooli haridust, sest merekooli I klassi astujailt nõuti vähemalt 9-aastasest eelharidust ja inglise keele tundmist. Õelklass andiski õpetust eelkõige inglise keeles, matemaatikas ja füüsikas. Inglise keelele pühendati kõige suurem arv tunde nädalas - 6 tundi, seejärel olid 5 tunniiga matemaatilised ained.² Otsene erialane õppetöö algas I klassis.

Merekoolis õppimise uord erineb teistes kutsekoolides kehtivast uorrast. Üksikuisse klassidesse astumiseks nõuti, et oleus merel sõidetud teatar arv praktika-aastaid. Iga järgneva aastaga suurenes ka nõutav praktika-aastate arv. Sestõttu polnud paljudel õpilastel võimalik kooli uorraga lõpetada, vaid õppimine vaheldus meresõiduga. Sealjuures aga oli võimaldatud iga eriklassi lõpetajale

¹ vt. Kutseharidus Eestis, lk. 106

² saalsamas, lk. 104

pärast teatavat prautilist staazi
saada vastav kutse.¹

Millise kutse siis said eriklasside
lõpetajad?

Navigatsiooniosakond:

- I klass — ligisõidutiirimehe kutse,
- II klass — ligisõidukapteni ja kaugesõidu-
tiirimehe kutse,
- III klass — kaugesõidukapteni kutse.

Mehaanikaosakond:

- I klass — 3. järgu laevamehaaniku kutse,
- II klass — 2. järgu laevamehaaniku kutse,
- I klass — 1. järgu laevamehaaniku kutse.²

Kuussaares asutati merekool juba
1891. a. Kuussaare linna ja Saaremaa
rüütelkonna ülalpidamisel. Aastatel
1919-1928 töötas kool riigikoolina. 1928. a.
riigikool suleti ja kapten J. Teär asu-
tas samal aastal eramerekooli, mis
aqa 1939. a. jälle läks üle teisele val-
dajale, nimelt Saare Maavalitsusele.³

Logu oma eusisteerimisaja vältel

¹ vt. Kutseharidus Eestis, lk. 106

² sealsamas, lk. 299

³ ORKA, f. 1108, min. 6, nr. 55, lk. 220 ja Kutseharidus
Eestis, lk. 302

töötas Kuessaare Eramerekoos erinevalt Tallinna Merekoost ühe - navigatsioonissaakonnaga ja oli 3-aastase õppeajaga - eelklass, I ja II klass.

Mõlemad merekoolid erinesid teistest tööstuslikest ja tehnilistest kutsekoolidest õppemaksu tasumise korra poolest.

Tallinna Merekoost oli perioodil 1934-1940 kehtestatud tasu maasmine õppimise eest järgmiselt:

1936 eelklass - 20 kr.,

1937 I klass - 30 kr.,

1938 II klass - 40 kr.,

1939 III klass - 50 kr.¹

Kuessaare Eramerekoost oli pilt selline:

eelklass - 20 kr.,

I klass - 20 kr.,

II klass - 30 kr.²

Peale õppemaksu tuli õpilastel kullutada õpperaamatute ja -tarnete muretsemiseks umbes 25 krooni aastas.³

Kuna Eestis uui mereäärse riigikoolid meresõidu alal vanad tradit-

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, n. 44, lk. 11; n. 46, lk. 140; n. 49, lk. 51; n. 51, lk. 77; n. 52, lk. 164; n. 55, lk. 217

² sealsamas, n. 44, lk. 30; n. 46, lk. 142; n. 49, lk. 123; n. 51, lk. 79; n. 52, lk. 166; n. 55, lk. 220

³ vt. Kutseharidus Eestis, lk. 306

sioonid, siis ei tulnud meretsoolidel uurta õpilaste puuduse üle vaatamata sellele, et õpingud olid seotud meresõidu staazi nõudega ja võrdlemisi suurte õppeuludega.

Tabel nr. 22

Õpilaste arv meretsoolides¹

õppeaastad	Tallinna Meretsool	Kuressaare Erameretsool
1934./35.	124	24
1935./36.	114	32
1936./37.	102	28
1937./38.	139	37
1938./39.	148	39
1939./40.	142	50

Kõikumist õpilaste arves võis seostada vast praktika-aastate nõudega.

Sellele vaatamata oli 1939./40. õ.-a-eltung Tallinna Meretsooli väga suur – 145 soovijat, kuid vastu võeti ainult 44. Kuressaare Meretsooli võeti uusi õpilasi 29.²

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, sü. 44, lk. 11, 30; sü. 46, lk. 140, 142; sü. 49, lk. 51, 123; sü. 51, lk. 77, 79; sü. 52, lk. 164, 166; sü. 55, lk. 217, 220

² sealsamas, sü. 55, lk. 217, 220

3. Kunstikoolid

Haridust mitmesugustel kunstialadel ja ka töösuust nn. kunstilist ettevalmistust nõudraile käsitöö- ja tööstusaladel andis kodanliius Eestis aastatel 1934-1938 Riigi Kunsttööstuskoool ja aastatel 1938-1940 Riigi Tarbe- ja Sujutava Kunsti Kool ning Riigi Kõrgem Kunstikool.

Peatumegi kõige pealt mainitud I perioodil.

Riigi Kunsttööstuskoool oli teatavasti alguse saanud 1912. a. Tallinnas asutatud graafiliste kunstide kursustest, mis 1914. a. muudeti Riigi Kunsttööstuskooliks. Mainitud koool hakkas alates 1920. aastast töötama riigikoolina, milliseks jäigi kuni nõukogude võrva kehtestamiseni Eestis.

Õppetöö korraldus Riigi Kunsttööstuskoolis oli huvitar.

Õppimist kooolis tuli alustada üldastmel. Üldaste andis üld- ja kunstiharidust 6-klassilise algkoooli

lõpetanuide 2 aasta jooksul.¹

Järgmiseks astmeks oli töökodade-aste, uus õppeaeg kestis 3 aastat. Sellel astmel õpitigi peamiselt töösuust õpilase enda poolt valitud erialal, samuti üldkunstiaineid, eesti- ja rootsi keeli.

Vastu võeti töökodade-astmele sama kooli üldastme ja keskkooli ning ka mingi tööstusliku kooli lõpetanuid.

Kui üldaste ei andnud mingit kutset lõpetajale, siis töökodade-aste andis kursuse lõpetajale õppinud tööliste kutse.²

Viimase astme koolis moodustas meistrikläss, uus kursus kestis vähemalt 1 aasta. Vastuvõtt sellele astmele oli juba reidi keerulisem. Nimelt võeti sinna vastu ainult neid, kes olid lõpetanud töökodade-astme ja kellel leiti olevat annet kunsti mitmesugustel aladel tegutsemiseks ning töötamiseks. Meistriklässi lõpetajad said rauendusmuistriku nimetuse ning neil oli õigus pärast 2-aastast tööpraktikat

¹ vt. Kutsesõnastik Eestis, lk. 107

² sealsamas

saada kooli poolt meistri kutsetuunio-
tus.¹

Riigi Kunsttööstuskooli töökodade-
astmes ja meistriklassis tegutsesid
järgmised osakonnad vastavate töö-
kodadega:

- 1) dekoratiiv- ja õlimaali osakond,
- 2) skulptuuri osakond,
- 3) keraamika osakond,
- 4) trükitöö osakond,
- 5) graafika osakond,
- 6) litograafia osakond,
- 7) nahatöö- ja raamatuköitmise osakond,
- 8) tekstiili osakond,
- 9) kristallklaasi lihvimise osakond.

Nimetused juba ise ütlevad sel-
gesti, milliste töödega igas osakonnas
tegeldi. 1934./35. õ-a-l oli veel puuroo-
limise osakond eraldi, mis aga hil-
jem liideti skulptuuri osakonnaga.²

Riigi Kunsttööstuskooli juures
töötas neli tööstusliku erikoolina (mit-
te tööstuskeskuskoolina) 4-aastase õppe-
ajaga Trükitööstuskool, kuhu võeti vas-
tu 6-klassilise algkooli lõpetanuid.

¹ vt. Kutselharidus Eestis, lk. 306

² ORKA, f. 1108, min. 6, nr. 44, lk. 6-7; nr. 46, lk. 146; nr. 49, lk. 42;
nr. 51, lk. 69

See kool andis prautilist oskust la-
dumises ja trükkimises ning kooli
lõpetanuile õppinud töölise kutse.

Isikeid, kellel polnud nõuetavat
üldharidust, võeti Riigi Kunsttööstus-
kooli vastu vabaõpilastena.

Õppemaos Riigi Kunsttööstuskoolis
ja Riigi Trükitööstuskoolis nagu üldse
kõrgema astme kutsekoolides oli suu-
30 hr. õpilastelt ja 50 hr. vabaõpilastelt.¹

Uut „Riigi Kunstikoolide seadust“
on vaadeldud juba sama töö I pea-
tükkis. Peatume selle seadusega keh-
testatud muudatustel veidi lähemalt.

Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti
kooli, mis baseerus kesku- ja kutsekooli-
koolil, õppeaja kestus oli 4 aastat.² 1.
aasta õppeajast moodustas üldkõlas-
si, millele järgnes 3-aastane töökoda-
de aste. Õpetuse sisu jäi endiselt.

Töökodade-astme jaotuses osavõnda-
deus olid ka toimunud väikesed muu-
datused. Tarbekunsti alal loodi li-
saus olemasolevatele osavõndadele veel

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, nr. 44, lk. 6-7; nr. 46, lk. 146; nr. 49, lk. 42;
nr. 51, lk. 67; nr. 52, lk. 155

² RT 1938, 34, 278, 942

sise- ja aiandusarhitektuuri osakonnad ning loopis uue asjana toodi kooli sisse kujutava kunsti alad, milledele vastavalt loodi ka osakonnad: maali- ja skulptuuri osakonnad.

Endise Riigi Kunsttööstuskooli meistriklassi asemele loodud Riigi Kõrgema Kunstikooli õppeaja kestus oli 3 aastat, kusjuures andenaile Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kooli lõpetanudile võimaldati kooli lõpetamine 2 aastaga. Kooli võeti vastu Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kooli ja endise Riigi Kunsttööstuskooli lõpetanudid, samuti gümnaasiumi ning mingi 3-aastase õppeajaga kõrgema astme kutsekooli lõpetanudid, kellelt muudugi nõuti ulkatsaid mõnel kunstialal.

Koolil oli 3 osakonda: maali-, skulptuuri- ja tarbekunsti osakonnad, kus neel erialade järgi õpilased jagunesid eriharudesse.

Õppetöö ja koolikorraldus Riigi Tööstuskoolis jäi endiselt ja ta

jäi edasi Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kooli juurde.

Eltoodust nähtub, et lõpliku kunstilise hariduse saamine kodanliikus Eestis oli väga pikaajaline - tervelt 7 aastat. Ning kui sial juurde arvata veel õppemaas, mis Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Koolis jäi samaks võrreldes endise Riigi Kunsttööstus-kooliga, aga mida Riigi Kõrgemas Kunstikoolis võeti 60 nr. õpilastelt ja 75 nr. vabaõpilastelt, siis on selge, et õppimine kunstikoolis oli väga raske.

Naatamata raskestele lõpetasid siiski neil aastail mitmedki liht-rahva hulgast pärinevad kunstnikud kunstikooli kursuse ja panid oma hilisematele kunstnikupsetele saavutus-tele aluse, õppides kunstikoolides.

Tellijateks kunstnikuks olid E. Einman, E. Okas, H. Kuma, P. Reever ja palju teisi.

Mis puutub õpilaste hulka kunstikoolides, siis tuleb siin arvestada seda, et võige pealt nõuti kooli astu-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 52, lk. 155

da soovijatelt teatud annet mõnel kunstialal, sest on ju loomulik, et sellist, kellel polenud näiteks joonistamisandi, kooli vastu rötta ei saadud.

Millise koormusega siis töötasid kunstikoolid?

Tabel nr. 23

Õpilaste arv kunstikoolides¹

1934./35. õ.-a.	- 182
1935./36. õ.-a.	- 216
1936./37. õ.-a.	- 244
1937./38. õ.-a.	- 256
1938./39. õ.-a.	- 243
1939./40. õ.-a.	- 226

Lanqust õpilaste arvus tuleb seletada muudatustega 1938. a., mis tulges tee kunstikooli algkooli lõpetanutele.

Kunstikoolide osas saab ka tuua veidi üsikasjalisemaid andmeid just 1938./39. õ.-a. kohta. Sellel õppeaastal tegutsesid kunstikoolid järgmistele õpilaste arvuga:

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, n. 44, lk. 6-7; n. 46, lk. 146; n. 49, lk. 42; n. 51, lk. 67; n. 52, lk. 155

Riigi Tarbe- ja Kujutava Kunsti Kool	— 199
Riigi Töökäsitööstuskool	— 20
Riigi Kõrgem Kunstikool	— 24 ¹

1938. aastal vastuvõetud õpilaste hulka kõigisse kõrgema astme kutsekoolidesse iseloomustavad järgmised arvud:

koolide algusklassidesse sooris astuda 238 õpilast, võeti vastu algusklassidesse 171 õpilast, jäid vastu võtmata:

- a) ei vastanud vastuvõtu tingimustele 52 õpilast,
- b) ruumi puudusel 15 õpilast.²

Toodud andmetest tornab silma tõsiasi, et paljud kooli astuda soovijatest ei vastanud just vastuvõtu tingimustele, s. t. lastel olid puudulikud etteadmised.

Lõpuks võime hinnata kõrgema astme kutsekoolide loomist 1937. a.-1940. a. siiski üü progressi kutsehariduse arengus kodanlikus Eestis. Kuid tulevalt reantsioonilisest ühiskondlikust korrast ei kajastunud see töölisnoorte õppimisvõimaluste avardumises, vaid kitsenemises.

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, sü. 47, lk. 143

² Sealsamas, sü. 47, lk. 117

IV peatükk

Õppetöökojad ja ametikoolid 1934-1940

Käesoleva töö I peatükis on ära toodud tööstusliinud õppetöökojad, mis eksisteerisid kodanlikes Eestis perioodil 1934-1940. Järgnevalt tutvustatakse üksikute õppetöökodade õppetöö sisulist külge ja tulevase ära andmeid õppetöökodade komplekteerimise kohta.

Kõik tööstusliinud õppetöökojad olid raisikute ülalpidada, ainult Tallinna Linna Meesrätsepatööstuse õppetöökoda kuulus Tallinna linna-omavalitsusele.

Õppetöökoda kujutas endast tegelikult väikekapitalistliku ettevõtte: töökoja omanik muretses väga mitmesuguseid tellimusi, mida täitsid töökotta võetud õpilased. Õpilastele aga ei makstud tehtud töö eest palga, tellimuste eest saadud raha läks töökoja omanikule. Teh-

tud töö eest sai aga õpilane ametit õppida kas siis päris tasuta või mõnes õppetöökajas tuli veel õppemaksudgi maksta. On selge, et töökoja ametnik sai sel viisil kasu, muudu poleks ta ju hakanudki vaeva nägema õpilaste väljaõpetamisega „oma“ raha eest.

Kõige esiteks peatume nendel õppetöökodadel, mis põlvnud ühendatud õppemaksud.

Kõige vanemaks ja tuntumaks õppetöökojaks oli rauenduskunstnik Eduard Tasma poolt 1923. a. asutatud Iluköite-, Naharoolimise- ja Kuldamise Eraõppetöökoda. Selles töökojas valmistati ette õppinud töölisi raamatuköitmise, väsi- ja pressiuuldamise ning kaunistatud nahatöö tööaladel. Nästaval sellisele õpetuse sisule olid kujunenud õppetöökojis ka osakonnad.¹

Raamatuköitmise- ja uldamise osakonda võeti õpilasteus ainult noormeeli, misjuures õppeaeg oli 4 aastat. Kaunistatud nahatööde osakonnas

¹ O.R.K.A., f. 1108, nimv. 6, n. 44, lk. 16; n. 46, lk. 167; n. 49, lk. 220; n. 54, lk. 272; n. 52, lk. 330; n. 55, lk. 226

aga õppisid tütarlapsed. Lisaks oma erialale said nad veel osalist õpetust raamatuköitmise tööalal. Õppiaeg oli 3 aastat.¹

Õppematerjali ulud kandis õppetöö-
koda.

Ed. Tasma Eraõppetöökoda oli mitmeti erinev teistest õppetöökodadest:

1) kõik õppetöösaja õpilased olid nõustatud õppima teoreetilisi aineid tööstusõpilaste koolis;

2) õppetöösaja juures oli avatud tööstuslik osakond, kus töötasid õppetöösaja lõpetanud ja praktika omandanud vastava ala õppinud töölised. Kuna see osakond täitis suuremaid tellimusi, siis oli õppetöösaja õpilastel võimalus sooritada seal, mitme-
uülgsemaid praktilisi töid mitmesugustes tehnilistes võtetes."²

Üllaltoode põhjal võib öelda, et Ed. Tasma Eraõppetöökoda oli üllaltki hästi organiseeritud ja andis uuenis põhjalikku teadmisi õpetatavatel tööaladel.

¹ vt. Kutselariidus Eestis, lk. 450

² sealsamas

Teiseus õppemaasuta õppetöökojaks oli Karl Haupti Peennaha Eraõppetöökoda, mis kujunes välja Tartu linna koolivalitsuses 1934. a. registreeritud lühiajalistest sadulsepa peennahatöökursustest. Need kursused muudeti õppetöökojaks ja avati 2. juunil 1934. a.¹ õppetöökoja avamise põhjuseks olid suurenev nõudmine peennahatööde järele ja selle ala õppinud tööliste puudumine, sest lühiajalised kursused ei suutnud neid nõudmisi rahuldada.

Õppetöökoda töötas 2 osakonnaga - peennaha-sadulsepa ja peennahakunstkäsitöö osakonnadega. Esimeses oli õppeaeg 3, teistes 4 aastat. Kes aga soovis meistrikutses osmandada, see pidid veel vastava kahe-aastase praktika läbi tegema. Õppematerjali, nagu eelmiseski õppetöökojas, müütses töökoja ülalpidaja.²

Solmandaus eraõppetöökojaks, kus ei nõutud õppemaasut, oli 1939. a. tegevust alustanud o/jü „Kodukäsitöö“

¹ O.R.K.A., f. 1108, nim. 6, nr. 45, lk. 7

² vt. Kutselharidus Eestis, lk. 452-453

Eraõppetööuoda. Õppetööuoda arati õppi-
nud tööliste ettevalmistamiseks just
eesmätt õpi, "Kodumäitöö" enese jaoks. Õppe-
töökojas oli 3 osakonda:

- 1) uudumise osakond,
- 2) rahvarõivaste valmistamise osakond
ihes tikandusega,
- 3) keraamika osakond.¹

Millised olid siis eraõppetöökojad,
kus õpilastel tuli tasuda õppemaksu?

Üheus sellisus eraõppetöökojaks oli
Moe- ja Tarbeunsti Eraõppetööuoda, mis
arati 1935. a. ja just põhjusel, et
siiani polnud olemas ettevõtet, kes
oleks tootnud tarbeunistilisi esemeid.
Rahva kunstimaitsel aga arenes pide-
valt ja tekitas nõudmist nende too-
dete järele. Ühtlasi oli õppetööuoda
mõeldud kohana, kus said järelprak-
tikat kutsekoolide lõpetajad ning
samuti praktikakohana Riigi Kunst-
tööstuskooli teustiliosakonna lõpeta-
jatele kutse omandamiseks.²

1935. a. aratud õppetööuoda asus
tööle 2 osakonnaga - riieteõmblenise -

¹ ORKA, f. 1108, min. 6, nr. 55, lk. 237

² vt. Kutseharidus Eestis, lk. 454

ja filigraantöö osakonnaga. Neile liim-
dusid 1936. a. nelk pitside-tikanduste
ning kuldtikanduse osakonnad. See-
ga kujunes lõplikult välja 4 osakon-
da, milledest kõigis oli 3-aastane õppe-
aeg. Õppemaas oli õppetöökojas kaunis
kõrge - 40 ur. aastas. Ruumi puudu-
sel igal aastal uusi õpilasi vastu ei
võltud.¹

Moe- ja Tarbekunsti õppetöökojas, kus
olid instruktoritens-õppejõududeks sel-
lised tänapäeval tuntud kunstnikud
nagu Ellinor Piipu ja Eda Kurel
(Kurel), täideti väga mitmesuguseid
tellimusi tarbekunsti esemete näol.
Kuid sealsamas ei tegeldud sugu-
gi ainult kunstimaitselise arunda-
misega, vaid täideti ka selliste tel-
lijate soovide, nagu Piisuplika Toom-
kiriku ja kodanliku sõjavägi, kellede-
le valmistati vastavalt altariilinnu
ja värvilisi kattedeid ning kuldtikand-
ustööid sõjaväe vormiriietusele.²

Raameres tegutses alates 1937. a.
Natalie Eigi Kõnngamundumise Era-

¹ ORJA, f. 1108, muu. 6, n. 49, lk. 228; n. 52, lk. 326; n. 55, lk. 245
ja Kutselharidus Eestis, lk. 454

² vt. Kutselharidus Eestis, lk. 454

õppetöökoda. Nimetus juba ise ütleb, millisel alal teostati õppetööd. Õppeaeg oli töökojas 3 aastat. Õppemõnusu ei rõõtnud igal aastal valdi, vaid kõigi 3 aasta kohta kokku 10 urooni, mis tuli aga tasuda 1. õppeaastal.

Ainukesus avalikuus õppetöökojas oli Tallinna Linna Meesrätsepatööstuse Õppetöökoda. Viimane avati 1935. a. ja oli 3-aastase õppeajaga. Ka oli õppetöökoda ainuke sellelaadne, mis andis õpetust meesrätsepatöö tööalal. Õppetöökotta võeti vastu meesõpilasi 15 aasta vanuselt, seejuures pandi soovijaid algele proovi peale, kuni selgus tema sobivus kutsele. Õpetus töökojas oli tasuta. Teisest õppeaastast alates said hästi edasijõudnud ja hoolsad õpilased õppetöökojas nende poolt valmistatud riiete töörahast enestele 50%.² Selline ergutus muudugi stimuleeris õpilasi hoolsamalt töötama, ka oli see mingil määral soodustuseus majanduslikult kehvemalele õpi-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 52, lk. 328; nr. 55, lk. 242

² vt. Kutseharidus Eestis, lk. 459

lastele. Töid õppetöökojale muretsesid Tallinna ennivalitsusasutused, eraisikud ja Rätsepameistrite ühingusse kuuluvad esimese järgu rätsepaamid.

Töökoja õpilased olid jaotatud 2 töörihma, et hõlbustada töövõtete selgeks õppimist. Töö kestis iga päev kella 8-16 pooltunnilise lõunavahetajaga. Erinevalt teistest õppetöökodadest püüti siin hoolitseda „õppetöökoja õpilaste esteetilise arenemise ning muusikaaluse kasvatamise“ eest, milleks korraldati igal nädalal õpilastele koorilaulu tunde ja muusikateooriaõpetust.¹

Kõige paremini muidugi iseloomustab õppetöökodade tegevust neis õppivate noorte hulu. On arusaadav, et õppetöökodades polnud õppetöö korraldatud sellises ulatuses nagu tööstus- või tööstusõpilaste koolides, mistõttu ka õpilaste arv õppetöökodades oli palju väiksem kui riimastes.

¹ vt. Hutscharidus Eestis, lk. 458-459

Tabel nr. 24

õpilaste arv¹

Õppetöökodad	1934./35. õ.-a.	1935./36. õ.-a.	1936./37. õ.-a.	1937./38. õ.-a.	1938./39. õ.-a.	1939./40. õ.-a.
Ed. Taska Eraõppetöökoda	29	28	35	33	29	26
R. Haupti Eraõppetöökoda	21	16	15			12
õju „Lodunäsitöö” Era- õppetöökoda						19
Moe- ja Tarbekunsti Era- õppetöökoda			31		23	14
N. Eigi Eraõppetöökoda					12	9
Tallinna Linna Meesrät- sepataöstuse Õppetöökoda	8	11	11	16	17	20

Rahjuss on andmed puudulikud. Ei ole näha erilist vahet õpilaste ar-
vus õppemaasuga ja -maasuta õppe-
töökodades. Üldiselt oli õpilaste arv vä-
ga võimur erinevatel õppeaastatel,
sest vastuvõetud õpilaste arvu suur-
se määras õppetöokoja ülalpidaja ise
iga õppiaasta alguseks, mis omakorda
oleneb ülalpidaja rahalistest võima-
lustest ja tellimuste laekumisest.

Loovijaid polnud eriti palju noh -

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nü. 45, lk. 5, 7, 16; nü. 46; lk. 161, 167, 173;

nü. 49, lk. 220, 226-230; nü. 51, lk. 272, 276;

nü. 52, lk. 326-330, 338; nü. 55, lk. 223, 226, 228, 237, 242, 245

Kõikide õppetöökodade iga-aastaseid tegevusaruandeid ei
esine, sellest ka lühis tabelis nr. 24

kem, kui suudeti vastu võtta. Nii näiteks 1939./40. õ.-a.-l oli selles osas olukord järgmine:

Tabel nr. 25

Õppetöökoad	soovijaid	võeti vastu ¹ õpilasi
Ed. Tasma Eraõppetöökoda	16	11
K. Haupti Eraõppetöökoda	3	3
N. Eigi Eraõppetöökoda	—	—
Mee- ja Tarbekunsti Eraõppetöökoda	10	
Tallinna Linna Meesrätsepatööstuse Õppetöökoda	6	4

Teistel õppeaastatel pole õppetöökodade tegevuse aruannetes eraldi ära toodud kooli astuda soovijate ja vastuvõetute arvu.

Õppetöökodade tegevuse aruannetes esinevad andmed eelarve summade jaotamise ja riigilt saadud toetuse kohta 1938./39. õ.-a.-l.

Nii oli Ed. Tasma Eraõppetöökoda tulude-kulude eelarve 37.446 kr., millest õppevahenditele kulutati

¹ ORJA, f. 1108, nim. 6, nr. 55, lk. 223, 226, 228, 242, 245

23621 ur., seejuures sai ta riigilt toetusena 1500 ur., Moe- ja Tarbeunsti eraõppetööaasta sai riigilt 350 ur. Tallinna Linna Meesrätsepatööstuse õppetööaasta kui linnaomavalitsuse ülalpidada, sai riigilt toetust 3684 ur. (elavne oli 7083 ur.).¹ Näeme, et õppetööaastadele suunas riik üpris vähesed summasid toetuseks.

Õppetöökojad muudugi erilist osa muutsega noorte ettevalmistamisel ei mänginud, aga täiesti mööda neist ka ei saa minna, sest olgugi, et nad olid eraisiirte poolt juhitavad ja kitsapiirilised nii õpilaste hulga kui õppeainete suhtes, andsid nad seal õppivatele noortele päris põhjalikke teadmisi teatud ühel tööalal. Rahvus asusid peaaegu kõik õppetöökojad Tallinnas, mis olid seetõttu kättesaadamatud noortele väljastpoolt Tallinna, sest sõidu- ja elamiskulud olusid neil majanduslikult üle jõu käinud. Pealigi lugesid õppetööaasta vastuvõtmisel ikkagi head soo-

¹ ORJA, f. 1108, min. 6, sü. 55, lk. 223, 226, 245

ritused ja tutvused, sest töökoja omanikul oli tähtis teada, kes tema käe all õppisid ja töötasid. Vaevalt oli siis lihtsahva lastel kerge pääseda õppetööst õppima.

1938. a. avati kodanliius Eestis esimesed ametikoolid. Nendeks olid Tallinna Paeplaste Ametikool, Tallinna Tiitlaste Ametikool, Narva Paeplaste Ametikool ja Paide Ametikool. 1939. a. lisandusid neile veel Tallinna II Paeplaste Ametikool¹, Tartu Paeplaste Ametikool ja Petseri Ametikool. Suga töötas 1939./40. õ.-a.-l 7 ametikooli.

Kõigi ametikoolide ülalpidajateks olid linna- või maanavalitsused, ainult Tartu Paeplaste Ametikooli osa ülalpidamiskulusid kandis riik². Enamuse ametikoolidel oli omaette tulude-kulude eelarve, v.a. Paide ja Petseri Ametikoolid, kellel oli see ühine vastavalt Paide ja Petseri Tööstus-

¹ Tallinna II Paeplaste Ametikool töötas koos Tallinna linna Paeplaste Täienduskoolliga, mis moodustas jatkuva ametikoolile. Edaspidi on kogu andmed loodud koos mõlema kooli kohta.

² ORKA, f. 1108, min. 6, nr. 52, lk. 135-149
nr. 55, lk. 132-149, 166

uoolidega.¹ Samuti olid ametiuoolide õppejõududeks harilikult tööstesuoolide õppejõud.

Mida siis õpetati ametiuoolides? Kõige laiemat profiiliga õppeainete osas oli Tallinna Pöeglase Ametiüool. Esmesl tegevusaastal avati ta ainult 1 klassiga lukussepa tööalal, aga juba järgneval aastal toimus õpetus seal 4 tööalal: metallitöö, mööbelsepa, polstritöö ja maalritöö tööaladel. Tallinna II Pöeglase Ametiüool avati 2 klassiga, kus sai erialalist õpetust elutri- ja müüritöö tööaladel. Tallinna Tütarlase Ametiüool andis teadmisi käsitöö alal. Narva, Petseri ja Paide Ametiüoolide vii õppeaineks oli metallitöö tööala ning Tartu Ametiüoolis lisandus sellele veel puidutöö tööala. Eriainetele pühendati muudugi enamuse nädalataundidest, millede arv kõikus 18-20 tunni ulatuses.² Seega tuli õpilastel iga päev valitud erialaga te-

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 52, lk. 146; nr. 55, lk. 149, 166

² ualsamas, nr. 52, lk. 140-146,

nr. 55, lk. 132-149, 166

gelda umbes 3 tundi, mis võimaldas küllaldaselt tutvuda vastava tööalaga. Peale eriainetel toimunud tunnid ka üldainetes, nagu emakeel, matemaatika, füüsika ja keemia, milliseid oli nädalas ette nähtud 2-4 tundi (igas ametikoolis oli tundide arv erinev, aga eespool toodud 2-4 tunni piirides). Ühestui tunnika-
vast ei puudunud jaonistamine ja joonestamine, võimlemine ning poeglaste ametikoolides ka sõjaline õpetus, sejuures viimase kahe õppeaine jaoks kulus igal nädalal 2 tundi, aga esimesele 4 tundi.¹

Ametikoolides toimuv õpetus oli tasuline.

Tabel nr. 26

Õppemaks (kroonides)²

Koolid	1938./39. õ.-a.	1939./40. õ.-a.
Tallinna Poeglaste Ametikool	20	20
Tallinna Poeglaste Ametikool	—	20
Tallinna Tütarlaste Ametikool	30	30
Põide Ametikool	20	30
Narva Ametikool	30	30
Tartu Ametikool	—	30

¹ ORKA, f. 1108, nim. 6, nr. 52, lk. 140-146; nr. 55, lk. 132-149, 166

² sealsamas

Petseri Ametikooli kohta ei leidu andmeid.

Taodud arvud näitavad, et õppemaas ametikoolides oli üllaltki kõrge, peaaegu sama suur kui tööstuskoolides.

Kuna ametikool oli uus koolitüüpiks tööstusliku kutsehariduse alal, siis on miti huvitav jälgida, kuidas suhtusid noored ametikoolidesse. Seda näitab kõige paremini õpilaste arv neis koolides.

Esimesel ametikoolide tegevusaastal, s. o. 1938./39. õ.-a.-l kahjuks koolide tegevusaruannetes pole valdi märgitud, kui palju oli kooli astuda soovijaid ja kui palju neist vastu võeti, aga 1939./40. õ.-a. kohta saab neid andmeid esitada.

Tabel nr. 26a

Õpilaste arv ametikoolides 1938./39. õ.-a.-l.¹

Tallinna Poeplaste Ametikool	— 51
Tallinna Tütarlaste Ametikool	— 22
Paide Ametikool	— 24
Narva Poeplaste Ametikool	— 38

¹ OR KA, f. 1108, nim. 6, sü. 52, lk. 140-146

Kui arvestada, et igas koolis arati ainult 1 klass, siis toodud arveid näitavad, et see 1 klass oli oma koosseisult kaunis suur.

Tabel nr. 27

Koolid	1939./40. õ.-a. ¹	
	kooli astuda soovijaid	võeti vastu õpilasi
Tallinna Poeglaste Ametikool	151	111
Tallinna II Poeglaste Ametikool	86	48
Tallinna Tütarlaste Ametikool	31	31
Narva Poeglaste Ametikool	52	38
Tartu Poeglaste Ametikool	96	81
Petseri Poeglaste Ametikool	27	17
Paide Ametikool	20	20

Tallinna Poeglaste Ametikooli, Tallinna II Poeglaste Ametikooli ja Tartu Poeglaste Ametikooli õpilaste arv oli seetõttu suurem, et need koolid töötasid mitme osakonnaga. Nagu veel näeme, ei suutnud kaugeltki kõik koolid võtta soovijaid vastu võtta, mis enamalt jaolt oli tingitud ruumi puudusest. Ei saa mööda minna faktist, et ametikoolid olid muutumas üsnagi popu-

¹ O.R.K.A., f. 1108, nim. 6, sü. 55, lk. 132-149, 166

laarsetus noorsoo hulgas, mida näi-
 tab kasvõi usuli astuda soovijate arv
 ja mis oli tingitud noorte järjst suu-
 renevast piüidest hariduse järele.

1. Aastatel 1934-1940 kujunes kodanli-
 kus bestis tõpilikult välja tööstusli-
 niliste kutsekoolide võrk. Selle fikoa-
 ris 1937. a. „Kutselharidusline õppe-
 asutuste seadus“.

2. Tööstusli- tehnilised kutsekoolid
 jagunesid keskmise ja kõrgema ast-
 me koolideks, sellise diferentseerimi-
 se teostas ulpselnimetatud seadus.

3. Keskmise astme kutsekoolide
 hulgas moodustasid aruulisele kõige
 kaalukama osa tööstusliand kutse-
 koolid, kus valmistati ette oskustö-
 lisi ja müstseid. Sama ülesannet
 täitsid ka ametikoolid.

4. Tööstusli- tehniliste kutsekooli-
 de keskmise astme kõige rahvali-
 bedasema haru moodustasid
 tööstusõpilaste koolid, kus õppus
 loomis õhtuti ja töö kõrvalt. Seal
 õppisid erunditult töölisnoored.

Kokkuvõte

1. Aastatel 1934-1940 kujunes kodanli-
kus Eesti lõplikult välja tööstuslik-
tehniliste kutsekoolide võrk. Selle fiksee-
ris 1937. a. „Kutsharidusline õppe-
asutuste seadus.“

2. Tööstuslik- tehnilised kutsekoolid
jagunesid keskmise ja kõrgema ast-
me koolideks, sellise diferentseerimi-
se teostas eelpoolnimetatud seadus.

3. Keskmise astme kutsekoolide
hulgas moodustasid arvukselt kõige
kaalukama osa tööstuslikud kutse-
koolid, kus valmistati ette oskustöö-
lisi ja meistreid. Sama ülesannet
täitsid ka ametikoolid.

4. Tööstuslik- tehniliste kutsekooli-
de keskmise astme kõige rahvalä-
hedasema haru moodustasid
tööstusõpilaste koolid, kus õppus
toimus õhtuti ja töö kõrvalt. Seal
õppisid eranditult töölisnoored.

5. Eriligi keskmise astme õppeasutuste võrgus moodustasid õpetöökojad, mis kujutasid endist omapärasest kapitalistliku väikeettevõtte ja õppeasutuse sümbioosi.

6. Kõrgema astme kutsekoolide teke tähistab progressi kodanliku Eesti kutsehariduse arengus, kuid õppimisvõimalused seal olid võrdlemisi piiratud, olemasolevail andmeil moodustasid kõrgemates kutsekoolides õppijad 1937./38. õppeaastal vaid ca 16% keskastme õppeasutustes õppijate arvest.

7. Kuigi kutsehariduse areng tegi kodanliku diktatuuri päevil edusamme, oli see areng siiski piiratud. Teemale vajutasid pitseri nii kodanliku Eesti majanduslikud kui poliitilised olud. Esimene peamiselt selles mõttes, et kutseharidus kandis valdavalt kergetööstuslikku iseloomu, teine selles mõttes, et ei võimaldanud tootlike jõudude vaba arengut ega seega ka kutsehariduse vaba arengut.

Tabelite register

Tabel nr. 1

Tööstusliinud ja tehnilised kutsekoolid
ja õpilased (1934-1937) lk. 13

Tabel nr. 2

Tööstusline ja tehniliste kutsekoolide
loetelu lk. 25-26

Tabel nr. 3

Tööstusliinud ja tehnilised kutsekoolid
(1937-1940) lk. 30

Tabel nr. 4

Riigi ularve kutsekoolide kohta
(1937-1940) lk. 31

Tabel nr. 5

Kutsekoolide õpilaste arv (1933-1940) lk. 32

Tabel nr. 6

Õppemaks kutsekoolides (1937-40) lk. 34

Tabel nr. 7

Kutsekoolide õpilaste arvu % üld-
disest rahvaarvust lk. 35

Tabel nr. 8

Tööstuskoolide arv (1934-1940) lk. 38

Tabel nr. 9

Tööstuskoolide üldõppeainete
tunnikava lk. 44

Tabel nr. 10

Tööstuskoolide eriaineti tunnikava lk. 45

Tabel nr. 11

Tööstuskoolide õpilaste arv (1934-1940) lk. 50

Tabel nr. 12

Õpilaste arv tööstuskoolide kaupa lk. 51

Tabel nr. 13

Tööstuskoolide õpilaste arv klasside kaupa (1938./39. õ.-a.) lk. 53

Tabel nr. 14

Tööstuskoolidesse astuda soovijate ja vastuvõetud õpilaste arv lk. 54

Tabel nr. 15

Tööstusõpilaste kooli tunnikava lk. 64

Tabel nr. 16

Tööstusõpilaste koolide õpilaste arv (1934-1940) lk. 68

Tabel nr. 17

Õpilaste arv tööstusõpilaste koolide kaupa lk. 69

Tabel nr. 18

Õpilaste arv tööstusõpilaste koolide kaupa lk. 70

Tabel nr. 19

Tööstusõpilaste koolidesse astuda soovijate ja vastuvõetud õpilaste arv lk. 70

Tabel nr. 20

Õpilaste arv tehnikumides (1934-1940) lk. 78

Tabel nr. 21

Tehnikumidesse astuda soovijate
ja vastuvõetud õpilaste arv lk. 78

Tabel nr. 22

Õpilaste arv merekoolides lk. 84

Tabel nr. 23

Õpilaste arv kunstikoolides lk. 91

Tabel nr. 24

Õpilaste arv õppetöökodades lk. 101

Tabel nr. 25

Õppetöökodadesse astuda soovijate
ja vastuvõetud õpilaste arv lk. 202

Tabel nr. 26

Õppemaksud ametikoolides lk. 106

Tabel nr. 26a

Õpilaste arv ametikoolides lk. 107

Tabel nr. 27

Ametikoolidesse astuda soovi-
jate ja vastuvõetud õpilaste arv lk. 108

Kasutatud kirjandus

1. Eesti Nõuk. ajalugu, Tln. 1957
2. Elango, O., Koole reformist uodanliinus Eestis,
"Nõunogude Kool" nr. 10 1959
3. "Kutseharidus Eestis," Tln. 1938
4. "Kasvatus" 1939
5. "Riigi Teataja" 1926, 1928, 1929, 1936-1940
(RT)
6. ENVR Outookrirevolutsiooni ja Sotsialistliku
Ülesehitustöö Riiklik Lesuarhiiv,
Haridusministeeriumi fond nr. 1108,
nimistu 6 (ORLA, f. 1108)

3. Isiklikud kooldid

60

III peatükk

Kõrgema astme kutsekooldid

1934-1940

74

1. Tehnikumid

74

2. Meeskooldid

79

3. Kunstikooldid

85

IV peatükk

Õppetöökooldid ja andliskooldid

1934-1940

88

SISUKORD

	Lk. nr.
Essõna	2
<u>I</u> peatükk	
Muudatused tööstuslike ja tehniliste kutsekoolide süsteemis 30-ndail aastail (tööstuslike ja tehnilisi kutsekooli käsitler seadusandlus)	8
<u>II</u> peatükk	
Keskastme kutsekoolid 1934-1940	37
1. Tööstuskoolid	38
2. Eritüübilised keskastme kutsekoolid	55
3. Tööstusõpilaste koolid	60
<u>III</u> peatükk	
Hõrgema astme kutsekoolid 1934-1940	74
1. Tehnikumid	74
2. Mereskoolid	79
3. Kunstikoolid	85
<u>IV</u> peatükk	
Õppetöökogjad ja ametikoolid 1934-1940	93

	Lu. nr.
Kokkuvõte	110
Tabelite register	112
Kasutatud kirjandus	115